

POROČILO O URESNIČEVANJU AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2007 – 2013 V LETU 2007

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju Vlada RS) je na 99. redni seji dne 30. novembra 2006 sprejela Akcijski program za invalide 2007 – 2013 (v nadaljevanju: Akcijski program). Za spremljanje izvajanja Akcijskega programa je Vlada RS na 149. redni seji dne 6. decembra 2007 imenovala komisijo (v nadaljevanju: komisija), ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljevanju: NSIOS). Naloga komisije je, da vsako leto predloži Vladi RS poročilo o izvajanju Akcijskega programa za preteklo leto. V sklepu o imenovanju komisije je tudi določeno, da strokovno tehnične in administrativne naloge za komisijo opravlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) je skladno z navedenim sklepom na prvem sestanku komisije, ki je bil 19. januarja letos, člane komisije zaprosilo, da v roku enega meseca pripravijo delna poročila o izvajanju Akcijskega programa. Člani komisije so bili povabljeni, da se v delnih poročilih osredotočijo predvsem na:

1. splošno oceno stanja na posameznem področju oziroma cilju;
2. realizacijo posameznih ukrepov v letu 2007 z navedbo virov (npr.: program, zakon, pravilnik, projekt.ipd.). Tekstualni del naj bi bil po možnosti podprt tudi s kvantitativnimi podatki;
3. težave pri izvajanju ukrepov s predlogi za njihovo odpravo.

Nekaj članov komisije je zaradi različnih vzrokov prosilo za podaljšanje roka za oddajo poročila. Delnih poročil pripravljavci poročila niso prejeli od vseh pristojnih organizacij, zato je bilo treba gradiva zbirati še s pomočjo drugih virov.

MDDSZ se je v programu dela za leto 2007 z Inštitutom Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju: Inštitut za socialno varstvo) dogovorilo, da bo inštitut oblikoval model za spremljanje Akcijskega programa. Kazalce za spremljanje je Inštitut za socialno varstvo pripravil za vse cilje Akcijskega programa. Pri tem je opozoril, da »so nekateri cilji in ukrepi zelo splošno opredeljeni in zato mestoma zelo težko merljivi. Tudi dostopnih informacij je relativno malo, zato bi bilo večino podatkov potrebno zbirati z dodatnimi potrebnimi analizami oziroma tudi s posebnimi študijami«¹. V naslednjih letih bo zato kazalce za uresničevanje posameznih ukrepov treba še dopolnjevati.

Prvo poročilo o izvajanju Akcijskega programa je posebej pomembno vsaj iz dveh razlogov. Najprej zato, ker je nastalo sočasno s predsedovanjem Slovenije Evropski uniji in ratifikacijo Konvencije Organizacije Združenih narodov o pravicah invalidov (v nadaljevanju: Konvencija o pravicah invalidov). Slovenija je med prednostne naloge v času predsedovanja

¹ Inštitut za socialno varstvo, Oblikovanje modela spremljanja Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, str. 3

vkjučila tudi zavezo, da je »treba še okrepiti aktivnosti za zagotavljanje enakih možnosti in preprečevanje diskriminacije invalidov«². V ta namen je pripravila predlog resolucije o položaju invalidov v Evropski uniji³ in v kateri so izpostavljene iste prednostne naloge kot v Akcijskem programu. Nadalje velja izpostaviti, da je Vlada RS na 159. redni seji dne 21. februarja 2008 sprejela besedilo predloga Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov in ga poslala v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije⁴. Konvencija o pravicah invalidov je zgodovinsko pomemben dokument, saj je prvi pravno zavezujoč dokument Organizacije Združenih narodov s področja invalidskega varstva, ki bo zagotovil uveljavljanje človekovih pravic oziroma načela enakih možnosti in enake obravnave ter preprečevanja diskriminacije, ki jo invalidi doživljajo na različnih področjih življenja. Posebno pozornost Konvencija o pravicah invalidov namenja pravici do:

- dostopnosti,
- enakosti pred zakonom,
- varovanja osebne integritete,
- samostojnega življenja in vključenosti v skupnost,
- spoštovanja zasebnosti, izobraževanja,
- zdravja,
- usposabljanja in rehabilitacije,
- dela in zaposlitve,
- ustrezne življenjske ravni in socialne varnosti,
- sodelovanja v političnem in javnem življenju, itd.

Prav posebej pa je v Konvenciji o pravicah invalidov izpostavljen položaj invalidnih žensk in invalidnih otrok. Konvencija o pravicah invalidov pa je pomembna tudi zato, ker jasno definira temeljne pojme, kot:

- **invalidnost** – je "razvijajoči se koncept in posledica medsebojnega sodelovanja med invalidi ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovirami v okolju, ki preprečujejo, da bi invalidi pod enakimi pogoji kakor drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi"⁵;
- **invalidi** "so ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi"⁶;
- **"komunikacija** vključuje jezike, prikaz besedila, brajico, taktilno sporazumevanje, veliki tisk, dostopne multimedije ter pisani, zvočni in običajni jezik, človeškega bralca ter povečevalne in alternativne načine, sredstva in oblike zapisa sporočila skupaj z dostopno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo;
- **diskriminacija zaradi invalidnosti** pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti z namenom ali posledico zmanjšanja ali izničenja enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja vseh človekovih pravic in

² Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2007, Program – Zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti, str. 5

³ Resolucija Sveta Evropske unije in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta z

dne 17. marca 2008 o položaju invalidov v Evropski uniji, Uradni list EU, 2008/C75/01

⁴ Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov o pravicah invalidov je Državni zbor sprejel na 37. seji dne 2. aprila 2008

⁵ Ravno tam, preabula

⁶ Ravno tam, 1. člen

temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Vključuje vse oblike diskriminacije, tudi odklonitev primerne prilagoditve;

- **primerna prilagoditev** pomeni potrebne in primerne spremembe ter prilagoditve, ki ne nalagajo nesorazmernega ali nepotrebnega bremena, kadar so v posameznem primeru potrebne, da se invalidom na enaki podlagi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- **univerzalno oblikovanje** pomeni oblikovanje proizvodov, okolja, programov in storitev, ki je čim bolj uporabno za vse ljudi, ne da bi ga bilo treba prilagajati ali posebej načrtovati. "Univerzalno oblikovanje" ne izključuje podpornih pripomočkov in tehnologij za posamezne skupine invalidov, kadar je to potrebno diskriminacija"⁷.

Drugič, to poročilo je pomembno, ker gre za prvo poročilo o izvajanju Akcijskega programa s katerim se je Slovenija zavezala, da bo spoštovala naslednja načela in obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnih in nacionalnih dokumentov:

- »spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidnosti kot dela človeške različnosti in zagotavljanje enakosti možnosti: načelo zagotavlja pozitivne ukrepe za zagotavljanje enakih možnosti na vseh področjih, ki so potrebna za uresničevanje polnopravnega državljanstva;
- nediskriminacija: načelo nediskriminacije zagotavlja invalidom preprečevanje razlikovanja, izključitve ali omejevanja pri uživanju njihovih pravic tako kot to velja za vse ostale člane skupnosti;
- na nivoju družbe zagotavljati polno in učinkovito sodelovanje ter vključenost v družbo: invalidi morajo imeti enake možnosti kot drugi državljani, da aktivno sodelujejo pri razvoju skupnosti v kateri živijo, tako na lokalnem nivoju, regionalnem in nacionalnem nivoju in prevzemajo odgovornost za njen razvoj;
- na nivoju posameznika zagotavljati spoštovanje človekovih pravic – dostojanstva in individualne avtonomije, kar vključuje svobodo do lastne izbire in samostojnost oseb;
- individualni pristop do zagotavljanja in izvajanja storitev in programov, ki so namenjeni invalidom
- in dostopnost kot predpogoj za uresničevanje pravic in socialno vključenost.«⁸

Slovenija, kot pravna in socialna država, v kateri se zavedamo, da morata ekonomski in socialni razvoj hoditi z roko v roki, namenja posebno pozornost pravicam ranljivih skupin, med katerimi so tudi invalidi. Poročilo zato odraža prizadevanja in ukrepe države, strokovnih institucij in invalidskih ter drugih nevladnih organizacij pri uresničevanju invalidskega varstva v Sloveniji v letu 2007. Skupni cilj vseh izvajalcev invalidskega varstva je tako uveljavljanje pravic, ki so zapisane v Konvenciji o pravicah invalidov, drugih mednarodnih dokumentih, Ustavi Republike Slovenije in nacionalnih predpisih ter programih. Poročilo o izvajanju Akcijskega programa za leto 2007 je tako pokazatelj, kako se zapisano v resnici izvaja.

⁷ Ravno tam, 2. člen

⁸ Akcijski program za invalide 2007 – 2013, Izhodišča

POROČILO O IZVAJANJU AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2007 – 2013 PO POSAMEZNIH CILJIH

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Kazalci za ukrepe:

- ozaveščanje javnosti, spodbujanje občil za več medijskega prostora za teme o invalidih,
- uveljavljeni, načrtovani in izpeljani primeri dobre prakse na vseh področjih, in
- ozaveščanje invalidov o svojih pravicah.

Evropska unija je leto 2007 razglasila za Evropsko leto enakih možnosti za vse ter države članice zavezala k izpeljavi štirih zastavljenih ciljev: pravice, zastopanost, priznanje in spoštovanje. V okviru Evropskega leta enakih možnosti za vse so bile izvedene tudi aktivnosti za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam⁹:

Cilj "pravice" se je uresničil z izvedbo programa izobraževanja novinarjev in predstavnikov medijev. Program je izvedel Mirovni inštitut.

Cilj "zastopanost" je bil realiziran s projektom "Naredimo prostor za enakost", ki je rezultat sodelovanja devetih nevladnih organizacij. Ta projekt je vključeval 40 delavnic, katerih namen je bil ozaveščanje, izobraževanje in informiranje o zakonskih podlagah za prepoved in preprečevanje diskriminacije in o pravnih poteh za uresničevanje pravice do enakega obravnavanja. V okviru projekta je bil pripravljen tudi priročnik. Projekt je vodil Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (PIC).

Za doseganje cilja "priznavanje" so bili izvedeni trije projekti: Projekt "Z debatami za enake možnosti", je organiziral Zavod za kulturo dialoga in je zajemal štiri seminarje o uporabi tehnik razpravljanja pri izobraževanju o enakih možnostih in pri zagovarjanju diskriminiranih skupin za zaposlene na področju izobraževanja, člane nevladnih organizacij, ki združujejo in/ali predstavljajo potencialno diskriminirane skupine, itd. Potekale so tudi javne razprave, na katerih so sodelovali mladi razpravljavci osnovnošolske, srednješolske in univerzitetne stopnje po vsej Sloveniji. Projekt "Kongres socialnega dela" v organizaciji Fakultete za socialno delo se je ukvarjal z domačimi in mednarodnimi dognanji raziskav o invalidnosti, o narodnostnih vprašanjih in migracijah ter ženskih študij in raziskav spola. Kongres je bil namenjen, izvajalcem socialnega dela v praksi, učiteljem in študentom na področju socialnega dela, uporabnikom storitev socialnega dela, regionalnim in lokalnim oblikovalcem politike socialnega dela, civilni družbi in medijem. Kongres je potekal septembra 2007. Projekt-raziskavo "Sprejemanje drugačnosti – korak do pravične družbe", je izvedel Zavod za izobraževanje in kulturo iz Črnomlja. Izvedena je bila obsežna analiza o možnih oblikah in preprečevanju diskriminacije. V raziskavo je bilo vključenih 450 predstavnikov socialnih partnerjev, državnoborskih poslancev, vodstvenih delavcev velikih slovenskih gospodarskih družb, drugih delodajalcev in predstavnikov lokalne samouprave. Na podlagi raziskave je bil v knjižni obliki¹⁰ objavljen akcijski načrt za ozaveščanje in premagovanje predsodkov ter odpravljanja morebitne diskriminacije ranljivih družbenih skupin.

⁹ Glej: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi/elem_2007/

¹⁰ Sprejemanje različnosti – korak do pravične družbe, 2007

Največje število projektov (štiri) je bilo namenjenih implementaciji četrtega cilja "spoštovanje". Ti projekti so bili:

(1) Informativna, promocijska in izobraževalna kampanja, katere namen je bilo povečanje ozaveščenosti javnosti na različne načine: s pomočjo spletnih strani, plakatov, brošur, prilog v časopisih, letakov in javnih natečajev za najboljši tiskan oglas in najboljšo fotografijo na temo »Poiščimo diskriminacijo«. Kampanjo je izvedel Studio S3.

(2) 50 tedenskih programov in 12 posebnih mesečnih programov, ki jih je pripravil in predvajal Radio Triglav. Namen tedenskih programov je bila predstavitev dejavnosti, ki so jih za projekt evropskega leta pripravili različni organizatorji (državni organi, nevladne organizacije, šole in sindikati). Mesečne oddaje so bile namenjene bolj poglobljeni obravnavi posameznih tem, povezanih z Evropskim letom enakih možnosti za vse.

(3) Festival »Igraj se z menoj«, je organiziral Zavod za usposabljanje Janez Levec, obsegal je vrsto natečajev, katerih končni izdelki so bili predstavljeni na festivalu, kjer so se vsak dan odvijale tudi ustvarjalne, likovne, glasbene in gledališke delavnice na prostem na izbranih lokacijah v središču Ljubljane. Na vseh delavnicah so bili aktivni ustvarjalci otroci in mladostniki s posebnimi potrebami iz Zavoda za usposabljanje Janez Levec.

(4) Program »Za pravično družbo« je izvedel Mladinski center Celje in je bil sestavljen iz treh delov, ki so se med seboj dopolnjevali. Prvi del se je nanašal na izdelavo in prikazovanje celovečernega igranega filma Veriga usode. Drugi del je predstavljal informacijsko mrežo Infopentlja, ki je bila osrednja informacijska dejavnost. Dejavnosti Infopentlje so vključevale članke v časopisih na nacionalni in regionalni ravni, radijske oddaje na lokalnem radiu, oddajo na lokalni televiziji in izdajo brošure. Tretji del z naslovom »Moj pogled« je obsegal tri natečaje: za najboljšo digitalno fotografijo, za najboljši esej in za najboljše književno, likovno ali drugo delo.

Več aktivnosti, vezanih na uresničevanje prvega cilja je bilo izvedeno tudi v okviru Inštituta Republike Slovenije za rehabilitacijo (Inštitut za rehabilitacijo). Inštitut za rehabilitacijo je organiziral večje število predavanj, seminarjev in delavnic za strokovne delavce s področja rehabilitacije, s poudarkom na zaposlitveni rehabilitaciji. Inštitut za rehabilitacijo je v letu 2007 dokončal, s finančno podporo Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter MDDSZ, inovativen projekt v slovenskem prostoru imenovan "Dom IRIS". V Domu IRIS so ustvarjeni pogoji za predstavitev invalidom in starejšim osebam možnosti bivanja v stanovanju z najvišjo stopnjo funkcionalne samostojnosti in neodvisnosti bivanja. Invalidi se lahko seznanijo in preizkusijo prilagojeno opremo, pripomočke in številne sodobne elektronske sisteme, ki jim omogočajo upravljanje bivalnega okolja (odpiranje vrat in oken, dviganje in spuščanje zaves, upravljanje televizije, radia, telefona, vklop in izklop ogrevanja, itd) na različne načine (daljinski upravljalnik, ukaz z govorom, preko komandne ročice invalidskega vozička, z gibanjem očesnih zrklet, itd). Hkrati pa omogočajo tudi nadzor nad bivalnim okoljem, kar zagotavlja varno in kakovostno bivanje¹¹.

Z ustanovitvijo programskega odbora za problematiko invalidskih vsebin v programih Radia Televizije Slovenija¹²(v nadaljevanju RTV Slovenija), ki je pričel delovati v letu 2007 se je

¹¹ Vir: <http://www.ir-rs.si/filelib/dom-iris/dom-iris.htm>

¹² Vir: http://www.rtvlo.si/files/svet_rtv/akcijski_na_rt.pdf

začel uresničevati ukrep »spodbujanje občil, da pri zagotavljanju več medijskega prostora, namenjenega tej temi (npr. usmerjenost na sposobnosti in prispevke invalidov na trgu dela, delovnem mestu ipd.), v skladu z atensko deklaracijo Mediji in invalidi (2003) pri obveščanju splošne javnosti invalide prikazujejo na način, skladen z namenom tega akcijskega programa«. Odbor je pripravil dokumente o vključevanju invalidskih vsebin, oblikoval kriterij za način vključevanja invalidskih vsebin ter predlagal dopolnitev programskih standardov RTV Slovenija. S podatki koliko in kako se je zaradi delovanja tega odbora dejansko spremenilo poročanje o invalidih pripravljavci poročila ne razpolagajo.

K uresničevanju ukrepa »Ozaveščanje invalidov o svojih pravicah« so največ doprinesle invalidske organizacije z izvajanjem posebnih socialnih programov, ki so se v največji meri financirali iz sredstev Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (deloma tudi iz pridobljenih mednarodnih projektov). Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju FIHO) je tako skupaj - za izvajanje programov, investicije in delovanje – razporedila invalidskim organizacijam 11,6 mio EUR¹³.

Številne aktivnosti za informiranje in osveščanje so se odvijale tudi na lokalnih ravneh. Samo kot primer dobre prakse navajamo prispevke v glasilih lokalnih skupnosti (primer Glasilo mestne občine Velenje¹⁴), posebej tistih, ki so prejele listino 'Občina po meri invalidov', ki jo podeljuje Zveza delovnih invalidov Slovenije¹⁵.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so pri uresničevanju prvega cilja opozorili na slabost predsedniške kampanje jeseni 2007, ki ni vključevala tolmačev slovenskega znakovnega jezika ali podnaslavljanja oddaj v živo na RTV Slovenija in komercialnih televizijah, kar bi omogočalo gluhim in naglušnim spremljanje predstavitev predsedniških kandidatov.

Ocena uresničevanja prvega cilja:

Z ozaveščanjem širše in strokovne javnosti se vpliva na spremembo dojetja invalidnosti v družbi, kot je zapisano v opisu prvega cilja. In se nato nadaljuje – »cilj ozaveščanja je odstranjevanje ovir za enakopravno udeležbo invalidov«. Glede na razpoložljive vire informacij lahko sklenemo, da se izvajajo številne aktivnosti namenjene izboljšanju podobe »o invalidih v sredstvih javnega obveščanja. Z namenom priznavanja različnosti ljudi mora biti v medije vključenih več informacij o invalidih. Pri obravnavanju tem o invalidih se morajo mediji izogibati pokroviteljskemu ali ponižujočemu pristopu in se namesto tega osredotočiti na ovire, s katerimi se invalidi srečujejo ter na pozitiven prispevek družbi, ki ga lahko ponudijo, če se te ovire odstranijo«¹⁶. Vsekakor pa prvi cilj ni uresničen, oziroma ostaja ozaveščanje družbe o invalidih in njihovem prispevku k razvoju družbe trajna naloga. Mediji sicer velikokrat poročajo o življenju invalidov, vendar to še vedno prepogosto temelji predvsem na predsodkih in stereotipih¹⁷.

¹³ Vir: <http://www.gov.si/fiho/teksti/raz2007.pdf>

¹⁴ Inštitut za socialno varstvo, Oblikovanje modela spremljanja Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, str. 10-11

¹⁵ Vir: <http://www.zveza-zdis.si/index.php?module=ContentExpress&func=display&ceid=19>

¹⁶ Madridska deklaracija

¹⁷ Prim.: Akcijski načrt vključevanja invalidskih vsebin v programe RTV Slovenija, vir: http://www.rtvlo.si/files/svet_rtv/akcijski_na_rt.pdf

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

V Akcijskem programu je zapisano, da se ta cilj »usmerja v zagotavljanje možnosti invalidom, da živijo, kolikor je le mogoče samostojno, vključujoč izbiro, kje, s kom in kako živeti. Čeprav nove smernice poudarjajo predvsem deinstitucionalizacijo in vključevanje invalidov v običajno bivalno okolje, so institucije še vedno potrebne za mnoge invalide«.

Inštitut za socialno varstvo je v gradivu Oblikovanje modela spremljanja izvajanja Akcijskega programa kot možne kazalce za ukrepe iz tega cilja opredelil podatek o številu uporabnikov in izvajalcev.

Kako se ukrepi zapisani v tem cilju uresničujejo kažejo naslednji kazalci¹⁸:

- v Sloveniji je bilo februarja 2007 1289 invalidov, ki so uveljavljali pravico do izbire družinskega pomočnika in enako število družinskih pomočnikov, število izvajalcev pomoči na domu pa 287;
- uporabnikov osebne asistencije je bilo v Sloveniji med 600 in 700. Osebno asistenco je izvajalo 353 osebnih asistentov, ki so bili večinoma prostovoljci ali pa zaposleni preko programa Invalid invalidu¹⁹;
- število oskrbovanih stanovanj je 141 in so v 11 krajih po Sloveniji²⁰;
- po podatkih za leto 2006 je bilo v Sloveniji 33 stanovanjskih skupin, v njih pa je živelo 174 stanovalcev²¹;
- po podatkih Skupnosti socialnih zavodov Sloveniji je bilo v letu 2007 (do meseca novembra) 17 oseb preseljenih iz zavodskega varstva k drugi družini, 34 iz zavodov v dislocirane stanovanjske skupine in 285 iz zavodov v dislocirane bivanjske skupine²²;
- po podatkih MDDSZ je bilo v letu 2007 invalidom, ki so istočasno vključeni v storitev vodenja, varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji, ki jo izvajajo varstveno delovni centri, na razpolago 808 mest za domsko varstvo. Ta mesta so v večinoma na razpolago v obliki stanovanjskih skupin (v velikosti od 6 - 11 oseb) ali kot bivalne enote (do 24 oseb), nekaj mest pa je ostalo še vedno v okviru zavodov za usposabljanje otrok in mladostnikov, v katere so bili odrasli invalidi vključeni že v času njihovega otroštva;
- ukrep 'Družbeno priznanje in uveljavljanje sistema zagovorništva': Po podatkih Inštituta za socialno varstvo deluje v Sloveniji 11 centrov za svetovanje in zagovorništvo, ob tem pa se storitev prve socialne pomoči izvaja tudi v 62 centrih za socialno delo. Ravno tako po podatkih istega vira je bilo v letu 2007 2699 uporabnikov centrov za svetovanje in zagovorništvo. V letu 2007 je bil v javno razpravo predložen Zakon o varstvu oseb s težavami v duševnem zdravju. Javna razprava je bila zaključena 15. septembra 2007;

¹⁸ Inštitut za socialno varstvo, Oblikovanje modela spremljanja Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, str. 13-16; Inštitut za socialno varstvo, Analiza o delovanju instituta družinskega pomočnika v republiki Sloveniji, 2007,

¹⁹ Inštitut za socialno varstvo, Analiza programov osebne asistencije, 2007, str. 38

²⁰ Inštitut za socialno varstvo, Oblikovanje modela spremljanja Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, str. 13-16

²¹ Ravno tam

²² Ravno tam

- v 10. členu Zakona o invalidskih organizacijah je kot ena izmed nalog invalidskih organizacij opredeljeno tudi zagotavljanje zagovorništva, ustvarjanja možnosti za razvijanje samopomoči in dobrodelnosti. Invalidske organizacije, tudi po podatkih FIHO, te programe izvajajo, s številom uporabnikov pa pripravljavci poročila ne razpolagajo.
- med inovativnimi programi velja izpostaviti program Izvajanje individualiziranega financiranja storitev (izvajalca Inštitut za socialno varstvo in Fakulteta za socialno delo). V okviru tega projekta »uporabnik financiranja deluje bolj samostojno, izbira prave storitve in racionalno porablja finančna sredstva. Poleg tega se spreminja tudi odnos med uporabniki, posredniki in financerjem storitev. Uveljavlja skupnostno skrb s pluralizacijo in decentralizacijo socialnih storitev«²³.

Eden izmed ukrepov za uresničevanje tega cilja je tudi »zagotavljanje možnosti invalidom, da si lahko sami izberejo prebivališče in se odločijo, kje in s kom bodo živeli«. Stanovanjsko politiko v Sloveniji za obdobje 2000 - 2009 določa Nacionalni stanovanjski program. Cilj je, da se do leta 2009 zagotovi gradnja najmanj 10.000 stanovanj letno, od tega 2.500 neprofitnih najemnih stanovanj, 2.000 socialnih najemnih stanovanj, 5.000 lastnih stanovanj in 500 profitnih stanovanj. Pri pridobitvi socialnih stanovanj v najem imajo invalidi prednost. Posebna skrb pri uporabi proračunskih sredstev države in lokalnih skupnosti je namenjena financiranju stanovanjskih skupin za invalide.

V okviru tega cilja velja izpostaviti primere dobre prakse v lokalni skupnosti, kot na primer reševanje stanovanjske problematike za invalide v Mestni občini Ljubljana. Ta namreč vsako leto predvidi določeno število stanovanj, ki so namenjena invalidom, pri čemer pa je potrebno poudariti, da kandidiranje za ta stanovanja ni vezano na stalno bivališče v Mestni občini Ljubljana

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so pri uresničevanju drugega cilja opozorili na dejstvo, da se institucionalno varstvo krepi, kar je ravno nasproten razvojni korak od 'deinstitucionalizacije', ki jo v skladu z evropsko invalidsko politiko zagovarjajo slovenski invalidi. V dokaz krepitve institucij na področju invalidskega varstva govorijo predvsem močni investicijski ciklusi v že obstoječe institucionalne kapacitete ter izgraditev novih, namesto, da bi se ta sredstva usmerjala v alternativne bivalne oblike, bliže stalnemu bivališču posameznega invalida.

Ocena uresničevanja drugega cilja:

Konvencija o pravicah invalidov v 18. in 19. členu priznava invalidom »pravico do svobode gibanja« in pravico do samostojnega življenja in vključenosti v skupnost.

Drugi cilj vključuje osem ukrepov. Vsi ukrepi so trajna naloga države in je na podlagi prvega poročila težko oceniti trend njihovega uresničevanja. Vsekakor lahko sklenemo, da Slovenija sledi zapisanim usmeritvam. Za njihovo celovito, usklajeno in sistemsko uresničevanje pa bo morala država v letu 2008 dosledno uresničevati cilje zapisane v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010²⁴ glede razvoja mreže javne službe in sprejeti zakona, ki bosta urejala dolgotrajno oskrbo ter področje enakih možnosti in nediskriminacije invalidov.

²³ Ravno tam

²⁴ Uradni list RS, št. 39/2006

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Konvencija o pravicah invalidov vsaj v dveh členih (9. in 19. člen) nedvomno opredeli pravico invalidov do neodvisnega življenja in dostopa »do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju«²⁵, s tem da izpostavi, da :

»a) imajo invalidi enako kot drugi možnost izbrati stalno prebivališče in se odločiti, kje in s kom bodo živeli in jim ni treba bivati v posebnem okolju;

b) imajo invalidi dostop do različnih storitev na domu ter bivalnih in drugih podpornih storitev v skupnosti, vključno z osebno pomočjo, potrebno za življenje in vključitev v skupnost ter za preprečevanje osamljenosti ali izločevanja iz skupnosti;

c) so storitve v skupnosti ter objekti in naprave, ki so namenjeni vsem prebivalcem, enako dostopni invalidom in se prilagajajo njihovim potrebam«²⁶.

Po podatkih resornih ministrstev (Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo in MDDSZ) se pri investicijah v javne zavode, katerih ustanoviteljica je Republika Slovenija, pri vseh novogradnjah in adaptacijah ter rekonstrukcijah objektov, za katere je bilo potrebno pridobiti gradbeno dovoljenje, dosledno upoštevajo zakonski predpisi. Vsi novozgrajeni zdravstveni zavodi imajo zagotovljeno klančino do glavnega vhoda, dvigala ter sanitarno toaletne prostore za invalide. Komisiji za verifikacije prostorov in opreme v javnih zdravstvenih zavodih in zdraviliščih v skladu z Zakonom o zdravstveni dejavnosti pri izvajanju verifikacij po letnih programih izvajanja dosledno preverjata izpolnjevanje zakonskih pogojev o dostopnostih za invalide. Pri starejših zgradbah pa morajo javni zdravstveni zavodi to izvesti v času načrtovanih rekonstrukcij oziroma zahtevnejših investicijskih vzdrževanj. Pri tem morajo obvezno upoštevati poleg zakonskih podlag tudi predpisane področne tehnične smernice, ki zagotavljajo neoviran dostop, vstop in uporabo objektov invalidnim osebam. Isto velja za objekte, ki so v pristojnosti Ministra za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo in MDDSZ.

V okviru dostopnosti šol je Ministrstvo za šolstvo in šport v letu 2007 izvedlo poizvedo po vseh 447 osnovnih šolah v državi. Ugotovljeno je bilo, da vsem kriterijem dostopnosti ustreza 70 osnovnih šol. Pri naslednjih korakih bo ministrstvo sledilo enakomerno porazdeljeni dostopnosti osnovnih šol glede na geografsko pokritost v državi.

V okviru ukrepa, ki govori o zagotavljanju dostopnosti vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu oziroma invalidom, ki ne morejo voziti lastnega vozila zagotavljati določeno število ustreznih cenejših prevozov Ministrstvo za promet ugotavlja, da zaradi omejenih proračunskih sredstev, ki so namenjena za financiranje gospodarskih javnih služb za izvajanje javnega linijskega avtobusnega prevoza potnikov, ni omogočena dostopnost vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu. Določanje popustov za avtobusne prevoze za posebne kategorije potnikov, kamor bi lahko uvrstili tudi invalide, je prepuščeno koncesionarjem. V železniškem prometu pa so uvedeni naslednji popusti:

- vojni invalidi na podlagi veljavnega dokumenta lahko uveljavijo 75 % popust od redne cene vožnje za skupno pet potovanj letno na ozemlju Slovenije z vlakom ali avtobusom. Z enim potovanjem sta mišljena odhod iz odhodnega v namembni kraj

²⁵ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 9. člen

²⁶ Ravno tam, 19. člen

(vožnja tja) in vrnitev iz namembnega v odhodni kraj ali kakšen drug kraj (vožnja nazaj). Vojni invalid je glede na stopnjo invalidnosti upravičen tudi do doplačila pri nakupu osebnega motornega vozila, prilagoditve osebnega motornega vozila;

- slepe in slabovidne osebe na podlagi veljavnega dokumenta lahko uveljavijo 12 voženj letno s 75 % popustom in 100 % popustom za spremljevalca. Brezplačno lahko potuje tudi pes vodnik slepe osebe. Isto velja za osebe obolele za mišično distrofijo ter podobnimi mišičnimi obolenji. Ugodnost se uveljavi s knjižico za uveljavitev popusta, ki jo izdajata Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije oziroma Društvo distrofikov Slovenije;
- velja tudi splošna ugodnost brezplačnega prevoza za vse spremljevalce oseb na invalidskih vozičkih (pred potovanjem morajo na prodajnem mestu, ob nakupu vozovnice za osebo na invalidskem vozičku, prevzeti tudi brezplačno vozovnico za spremljevalca).

Navedene ugodnosti veljajo na vseh vlakih na progah Slovenskih železnic.

Splošni prevozni pogoji opravljanja gospodarske javne službe javnega linijskega prevoza potnikov bodo določali pravice in obveznosti invalidnih oseb. Zagotavljanje finančnih sredstev se bo uredilo v pristojnem koncesijskem aktu.

Izboljšanje možnosti za gibalno ovirane invalide, da uporabljajo sredstva javnega prometa, je nedvomno izvajanje tehnične specifikacije za vozila TSV 152, ki predstavlja prenos Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2001/85/ES v slovenski pravni red. Le ta določa, da morajo biti vsa nova vozila mestnega javnega cestnega prometa opremljena tako, da je omogočen dostop tudi osebam v invalidskem vozičku (pomična dovozna rampa) in da so v vozilu posebej določena mesta za take potnike, ki so opremljena tudi z napravami, ki zagotavljajo varnost prevoza. Posebej so določena in označena tudi mesta za nosečnice. Zato je trenutno v prometu že precej mestnih avtobusov, ki omogočajo tudi prevoz oseb v invalidskih vozičkih. Proces obnove voznega parka je v teku, saj se nova vozila nabavljajo pod navedenimi pogoji. Vendar pa se obnova voznega parka izvaja z zelo nizko dinamiko, ker je reproduktivna sposobnost panoge na izredno nizki stopnji. V železniškem prometu je v daljinskem oziroma medmestnem prometu prevoz oseb na invalidskih vozičkih mogoč na vlakih ICS (Inter City Slovenija), kjer sicer velja obvezna rezervacija sedežev. Možen je tudi na večini vlakov Euro City (EC) in na nekaterih vlakih Inter City. Vlaki, ki imajo v sestavi vagone za prevoz oseb na invalidskih vozičkih, so v voznih redih posebej označeni. V lokalnem prometu je prevoz potnikov na invalidskih vozičkih možen v elektromotornih nizkopodnih garniturah (Siemens/Desiro) na progah: Ljubljana – Maribor, Ljubljana – Dobova, Ljubljana – Jesenice in Ljubljana – Sežana.

Urejanje prevozov z avtotaksiji je v pristojnosti lokalne samouprave oz. občin, saj 56. člen Zakona o prevozih v cestnem prometu (Ur. l. RS, št. 131/2006, ZPCP-2) določa, da dovoljenje za avtotaksi prevoze izda občina ali več občin skupaj. Hkrati pa določa tudi, da lahko občine predpišejo standarde kakovosti izvajanja storitev avtotaksi prevozov.

V okviru ukrepa »zagotavljanje nemotenega vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah« resorno ministrstvo ugotavlja, da je z ustreznimi dvigali opremljena železniška postaja Ljubljana, sicer pa je dostop do peronov in do vlakov možen s pomočjo železniškega osebja. V realizaciji je nabava mobilnih dvigal za opremo večjih postaj, kot so Maribor, Celje, Koper, Jesenice. Glede zračnega prometa so določbe Uredbe (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu za Slovenijo zavezujoče in se kot take tudi izvajajo. Hkrati navedeno področje ureja tudi Priloga 9 –

Olajšave k Čikaški konvenciji, ter Zakon o letalstvu (Ur. l. RS, št. 113/06 – UPB1) in predpisi o graditvi objektov. Ministrstvo za promet (Direktorat za civilno letalstvo, Sektor za letališča, vzletišča in ovire) v skladu z Zakonom o letalstvu (119. čl. - 123. čl.) in predpisi o graditvi objektov izdaja predhodna soglasja in obratovalna dovoljenja za letališča, ter operativna dovoljenja za prevoznike, pri čemer morajo biti izpolnjeni tudi vsi standardi za čim lažji dostop invalidom oziroma osebam z omejeno mobilnostjo (izgradnja ramp za prevoz, prilagojene sanitarije, ustrezno vozilo za sprejem in odpremo potnikov, itd.). Hkrati mora vsako letališče imeti tudi ustrezno urejene in predpisane logistične postopke ter ukrepe, da se invalidom omogoči čim lažji dostop (obvezna zagotovitev spremstva, posebnega prevoza, invalidne osebe imajo prednost in se prve vkrcajo na letalo) ter hkrati ustrezno tehnično opremo (dvigala, invalidski vozički, ...). Vendar pa mora invalid vse potrebne podatke navesti že ob nakupu vozovnice, da je zanjo ustrezno poskrbljeno.

V zvezi z ukrepom »zagotavljanje enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu vsem državljanom«, ki govori o zagotavljanju enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu vsem državljanom, je Ministrstvo za javno upravo v okviru projekta državni portal e-uprava, na svoji spletni strani omogočilo slabovidnim pregledovanje slikovnih vsebin, in sicer s tekstovnimi opisi in možnostjo dinamične povečave besedila s pomočjo menijske pomoči pregledovalnika. V planu je možnost nastavitve poljubnih barvnih kontrastov in tipografije. Aplikacijo za spletno podaljšanje prometnega dovoljenja bodo nadgradili tako, da bo omogočeno spletno podaljšanje tudi za vozila, ki imajo predpogoje in sodijo med izjeme, oprostitev ali znižanja. (vozila, ki imajo oprostitev so vozila, ki jih uporabljajo tudi invalidi.) Invalidu bo omogočeno, da med postopkom za spletno podaljšanje prometnega dovoljenja, potrdi tudi možnost uveljavitve oprostitev plačila. Za invalide in starejše, je v letu 2008 predvidena izdelava posebnega e-portala, s katerim jim bo omogočena lažja e-vključenost.

V zvezi z izvajanjem ukrepa »zagotavljanje dostopnosti turističnih programov za invalide« velja izpostaviti projekt Promocija invalidom prijaznih turističnih kapacitet v čezmejnem območju (NETMEN)²⁷. Kot primer dobre prakse pa tudi eksperimentalni in razvojni projekt »SPIT – spodbujanje povezovanja invalidskega turizma«, katerega glavni namen je oblikovanje in ustanovitev konzorcija/grozda, ki bo izvajal skupno promocijo in ozaveščanje o pomenu invalidskega turizma v Sloveniji in ga sofinancira Sklad Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanje invalidov.

V okviru ukrepa »zagotavljanje dostopnosti do izobraževalnih institucij« na področju javnega visokošolskega izobraževanja univerze kot investitorji investicijskih in investicijsko vzdrževalnih del zagotavljajo dostopnost do institucij invalidom z doslednim upoštevanjem predpisanih ukrepov. Ministrstvo za visoko šolstvo znanost in tehnologijo, kot resorni organ bo tudi v bodoče ob finančnih transferjih za investicijske potrebe univerze spodbujalo izvedbo potrebnih tovrstnih gradbenih posegov. Del politike Ministrstva za visoko šolstvo znanost in tehnologijo, s katerimi spodbuja zagotavljanje dostopnosti izobraževanja, sta bila tudi razpisa za razvojne naloge v letu 2007. Med merili za izbiro so bile tudi prilagoditve objektov in izvedbe študijskih programov potrebam invalidov.

²⁷ Vir: <http://www.invalidom-prijazno.eu/>; Končno poročilo in povzetek strategije razvoja trajnostnega turizma južne primorske, dostopno:

http://camp.rrckp.si/news/files.php?actionID=view_file&dir=%2FRSTR&file=Koncno_porocilo.pdf

Glede dostopnosti informacij v prilagojenih tehnikah so v letu 2007 potekale aktivnosti za oblikovanje izposojevalnice za pripomočke, ki bo pričela delovati v šolskem letu 2007/08. Izposojevalnica bo namenjena osnovnim in srednjim šolam, ki imajo vključene slepe in slabovidne otroke in mladostnike, ter potrebujejo prilagojeno tehnologijo za spremljanje pouka.

V okviru ukrepa »spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z brajico, kar bo senzorno oviranim potrošnikom omogočilo lažji dostop do dobrin« je potrebno omeniti določbo 4. odstavek 72. člena Zakona o zdravilih (Ur. l. RS, št. 31/2006), ki predpisuje, da mora biti ime zdravila na ovojnini izpisano tudi v brajici. Zdravila, ki so pridobila dovoljenje za promet pred uveljavitvijo zakona, je treba označiti v brajici in preveriti njihovo berljivost, jasnost in razumljivost za uporabnika najpozneje do 8. aprila 2011. Imetnik dovoljenja za promet z zdravilom mora zagotoviti, da je na zahtevo organizacij bolnikov navodilo za uporabo na voljo v oblikah, ki so primerne za slepe in slabovidne. Izvedbo natančneje predpisuje 18. člen Pravilnika označevanju zdravil in navodilu za uporabo (Ur. l. RS, št. 54/2006). V skladu z 31. členom tega pravilnika je potrebno uvedbo podatkov v brajici na ovojnino zdravil priglasiti Javni agenciji Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke. Ta določila bodo pripomogla k zmanjšanju napak pri jemanju zdravil in večji samostojnosti bolnikov z motnjami vida.

Glede ukrepa »zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih« so bile aktivnosti že izvedene. Pravico do dostopa invalidnim osebam in funkcionalno oviranim ljudem na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih ureja Direktiva št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v notranjih potovanjih. Pravilnik o potniških ladjah (Uradni list RS št. 92/2006), ki v slovenski pravni red prenaša navedeno Direktivo, je predpisal za potniške ladje varnostne zahteve za osebe z zmanjšano mobilnostjo, pomeni za vse osebe, ki imajo posebne težave pri uporabi javnega prevoza, vključno s starejšimi osebami, invalidi, osebami s prizadetimi čutili in uporabniki invalidskih vozičkov, nosečnicami in osebami, ki spremljajo majhne otroke. Varnostne zahteve glede zasnove in obratovanja potniških ladij opredeljujejo zlasti dostop na ladjo, znake, vizualna in govorna stedstva obveščanja ter alarmne sisteme. Ladje je potrebno zgraditi tako, da osebi z zmanjšano mobilnostjo omogočijo enostavno in varno vkrcanje, izkrcanje ter mobilnost v notranjosti ladje, pri čemer morajo biti stopniščne ograje, hodniki in prehodi, vratne odprtine ter vrata prirejeni za gibanje oseb na vozičkih. Vsi znaki, nameščeni na ladji v pomoč potnikom, morajo biti za osebe z zmanjšano mobilnostjo dostopni in enostavno berljivi. Uprava Republike Slovenije za pomorstvo je, skladno z določili 6. člena Direktive št. 98/18 in 9. člena Pravilnika, pripravila Nacionalni akcijski načrt za izvajanje smernic za varnostne zahteve za potniške ladje in hitra potniška plovila v zvezi z osebami z zmanjšano mobilnostjo, ki je bil s strani Direktorata za pomorstvo dne 5.10.2006 posredovan Evropski Komisiji. V letu 2007 je pomorska inšpekcija z vidika prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo po morju pregledala tri slovenske potniške ladje, in sicer: Portorož, Burjo in Laho. Vse tri ladje, v okviru svojih tehničnih zmogljivosti, ustrezajo kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so pri uresničevanju tretjega cilja opozorili, da še vedno nekateri obnovljeni objekti niso v skladu z Zakonom o graditvi objektov in Pravilnikom, saj ni svetlobnih in drugih indikatorjev, ki gluhi osebi omogočajo neoviran dostop in uporabo, prav tako ni indukcijskih zank za naglušne. Predstavniki invalidskih organizacij so tudi opozorili, da relejni center za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide kljub nizkim stroškom še ni vzpostavljen.

Ocena uresničevanja tretjega cilja:

V uvodu k poročilu o izvajanju tretjega cilja Akcijskega programa smo poudarili, da je dostopnost eden izmed temeljnih pogojev za samostojno življenje invalidov. Zato je ta cilj obsežen in vključuje kar 19 različnih ukrepov. Tudi poročilo o njegovem uresničevanju je obsežno in odraža odgovornost države. Nekateri ukrepi so takšni, da jih je moč realizirati s sprejetjem predpisa (npr. Zakon o zdravilih), drugi so trajna programska naloga (npr. zagotavljanje dostopnosti turističnih programov). Invalidi v letu 2008 pričakujejo, da bo v Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov jasno zapisana prepoved diskriminacije na področju dostopnosti in omogočen gluhih in naglušnim dostop do informiranja. Ravno tako invalidi pričakujejo, da bo dopolnjena zakonodaja na področju graditve objektov, ki bo sankcionirala nespoštovanje pravil o zagotavljanju dostopnosti grajenih objektov. Gluhi in naglušni pa pričakujejo, da jim bo zakon izboljšal dostop do informacij ter zagotovil ustanovitev 'centra za pomoč gluhih in naglušnim' za pomoč pri dostopu do organizacij, ki opravljajo javno službo. V letu 2008 bo tudi, kot določa dvanajsti ukrep, ustanovljena posebna komisija, ki bo spremljala in analizirala »dostopnost do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju«²⁸

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Tudi v uvodnem odstavku k četrtemu cilju je Vlada RS zapisala jasno usmeritev: Izobraževanje je temeljna sestavina zagotavljanja socialne vključenosti in neodvisnosti vseh oseb, vključno invalidov, na vseh stopnjah – predšolska vzgoja, osnovno- in srednješolsko, dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje. V Sloveniji morajo biti v skladu z ustavo in številnimi mednarodnimi dokumenti vsem otrokom zagotovljene enake pravice in možnosti pri vzgoji, izobraževanju in usposabljanju.

Vlada RS je sprejela vrsto ukrepov, ki kažejo na premike v okviru vsebine četrtega cilja. Na Univerzah v Mariboru in Ljubljani je pričel delovati sistem tutorjev; to so študentje, ki pomagajo invalidnim študentom pri izvajanju študijskih obveznosti, za kar v zameno pridobijo določene bonitete v obliki nižjega števila obveznih ur prisotnosti in drugo. Po fakultetah so določeni referenti za invalide, kar je na Univerzi v Ljubljani že urejeno, na ostalih dveh državnih univerzah pa so v postopku določitve. Invalidni študenti so pridobili tudi poseben status in so tako evidenčno in drugače ločeni od ostalih študentov s posebnimi potrebami (športniki, starši itd). Društvo študentov invalidov Slovenije je uspelo s svojim predlogom Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, da je na študentskih vpisnih listih posebna rubrika, kjer je mogoče označiti, da je študent invalid ter kakšno vrsto invalidnosti ima.

Pri vseh investicijah v izgradnjo novih študentskih domov ali njihovo prenavo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo dosledno upošteva predpisane ukrepe za zagotovitev dostopa in uporabe objekta invalidom. Študentski domovi, ki so bili zgrajeni in predani v uporabo v zadnjem obdobju, vsebujejo tudi ustrezno število invalidom prilagojenih bivalnih prostorov (ukrep: »zagotavljanje primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje študentov invalidov«).

²⁸ Konvencija o pravicah invalidov, 9. člen

Po podatkih Ministrstva za šolstvo in šport je bilo od celotne generacije šoloobveznih otrok v šolskem letu 2006/7, to je 167.951 učencev, v osnovne šole vključenih 6.395 učencev s posebnimi potrebami in 2.710 učencev s posebnimi potrebami v osnovne šole pri zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in osnovne šole s prilagojenim programom.

Še vedno pa ni ustrezno rešeno trajanje izvajanja posebnega programa vzgoje in izobraževanja za osebe oziroma otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Program namreč določa, da se lahko posamezni udeleženec na osnovi ugotovljene smotrnosti usposabljanja po njegovem 21. letu starosti vključi tudi v usposabljanje za življenje in delo, ki traja najdlje še 5 let. Ta del posebnega programa se še ne izvaja kot integralni del šolskega sistema.

Za pospeševanje zagotavljanje enakih možnosti oseb s posebnimi potrebami znotraj izobraževalnega sistema sta bili v letu 2007 organizirani dve odmevni okrogli mizi. Prva je bila 4. aprila na temo »Vzgoja, izobraževanje in rehabilitacija oseb s spektroatvistično motnjo (SAM), druga pa na temo »Položaj oseb s posebnimi potrebami skozi razvojno obdobje v luči nove zakonodaje – 30. maja v Državnem svetu Republike Slovenije.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so pri uresničevanju četrtega cilja izpostavili, da je potrebno v zvezi z ukrepom »zagotavljanje učbenikov in učil z oblikovanjem učbenikov v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti«, da se slepi in slabovidni učenci zlasti v osnovni šoli, še vedno srečujejo z velikimi težavami pri zagotavljanju ustreznih učbenikov, šole, ki jih slepi in slabovidni otroci obiskujejo pa tudi s težavami pri zagotavljanju ustreznega didaktičnega materiala in prilagojenih učil. Prav tako, bo še potrebno zagotoviti pogoje, da se gluhi in naglušni učenci izobražujejo v svojem jeziku, ter, da jim je učna snov podana v slovenskem znakovnem jeziku.

Ocena uresničevanja četrtega cilja:

Pravica do izobraževanja je ena izmed temeljnih ustavnih pravic – posebej ustava zagotavlja otrokom z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugim huje prizadetim osebam pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi²⁹. Ravno tako Konvencija o pravicah invalidov določa, da države za »uresničevanje te pravice brez diskriminacije in na podlagi enakih možnosti zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje«³⁰. Slovenija ima dolgo tradicijo na področju izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Ravno tako ima sprejeto obsežno zakonodajo s tega področja, ki s spremembami iz leta 2000 spodbuja tudi vključevanje v redne oblike izobraževanja. Kljub temu, tudi na podlagi analize 18-tih zapisanih ukrepov, ostaja to področje eno od obsežnejših in zahtevnejših. To so v svojem poročilu izpostavili tudi invalidi. Enakega mnenja je tudi matično ministrstvo, ki tem vprašanjem posveča posebno pozornost.

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Delo oziroma zaposlitev sta ključna dejavnika za socialno vključenost, ekonomsko neodvisnost, omogočanje samostojnega življenja in večje dostojanstvo invalidov. Analize v

²⁹ Ustava Republike Slovenije, 52. in 57. člen

³⁰ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 24. člen, 1. odstavek

vseh državah članicah Evropske unije, tudi v Sloveniji, potrjujejo, da so invalidi ranljiva in zapostavljena skupina na trgu dela. Zato države izvajajo različne programe in ukrepe, s katerimi želijo izboljšati zaposlitvene možnosti za invalide. Predvsem se poudarjajo zaposlitvene možnosti invalidov v običajnem delovnem okolju. Treba je spodbujati invalide, da se dejavno vključujejo na trg dela, zagotavljati posredovanje med iskalci zaposlitve in delodajalci ter izvajati ustrezne podporne storitve, usposabljanje in izobraževanje.

Inštitut za socialno varstvo v gradivu Oblikovanje modela spremljanja izvajanja Akcijskega programa predlaga, da bi se lahko kazalnike definiralo na »številčno merljiv način ali vsaj z zelo jedrnatimi informacijami«³¹. Zato bomo v nadaljevanju uresničevanje petega cilja predstavili predvsem z nekaterimi kvantitativnimi podatki:

- leta 2007 se je število invalidov, ki so pridobili status na podlagi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov povečalo v primerjavi z letom 2006 za več kot 20 %. V programe zaposlitvene rehabilitacije je bilo vključenih 1.411 brezposelnih invalidov, kar je 27 % več kot leto poprej. Zaposlilo se je 1.746 brezposelnih invalidov, kar je sicer 10 % manj kot leta 2006, vendar še vedno skoraj še enkrat toliko kot v letih pred uveljavitvijo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov³². Oktobra 2007 je približno četrtnina delodajalcev, ki so zavezani kvoti, izpolnjevala predpisane kvote, tretjina je ni dosegala, slaba polovica pa je kvote presegala in je lahko uveljavljala predpisane spodbude. Ti podatki kažejo, da je država z novimi ukrepi za spodbujanje zaposlovanja pomembno izboljšala položaj invalidov na trgu dela;
- v Sloveniji je leta 2007 delovalo 178 invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov v katerih je bilo zaposlenih približno 6.500 invalidov. Tako ostajajo invalidska podjetja in zaposlitveni centri pomemben dejavnik za socialno vključevanje invalidov. V letu 2007 so invalidska podjetja na podlagi dopolnjene Uredbe o standardni klasifikaciji dejavnosti ponovno dobila posebno šifro - podrazred 88.101;
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: Zavod RS za zaposlovanje) ugotavlja, da se razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev na območnih službah zavoda za zaposlovanje v letu 2007 ni spreminjalo, saj mora zavod upoštevati omejitve pri novem zaposlovanju;
- za uresničevanje ukrepa »zagotavljanje programov strokovnega izobraževanja« je bila izvedena vrsta seminarjev, ki so jih organizirali različni izvajalci. Izpostaviti velja Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na Inštitutu za rehabilitacijo, ki je izvedel štiri seminarje za strokovne delavce pri izvajalcih zaposlitvene rehabilitacije in dneve poklicne rehabilitacije v Zrečah ter Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZPIZ), ki je organiziral seminar »Delo izvedencev ZPIZ« in je bil namenjen izvedencem zavoda. Sodeloval pa je tudi pri dnevih poklicne in zaposlitvene rehabilitacije. Strokovnih srečanj s področja zaposlitvene rehabilitacije so se udeležili rehabilitacijski svetovalci Zavoda RS za zaposlovanje, ki so sodelovali tudi pri pripravi standardov znanj za delavce na področju zaposlitvene/poklicne rehabilitacije;
- v Sloveniji od 1. marca 2006 dalje izvaja storitve zaposlitvene rehabilitacije 13 organizacij (1 javni zavod in 12 koncesionarjev). Inštitut za rehabilitacijo izvaja tudi zaposlitveno rehabilitacijo slepih in slabovidnih, zaposlitveno rehabilitacijo za gluhe pa izvaja Zavod Racio iz Celja. Mreža izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v letu 2007 ni bila spremenjena, je pa Zavod RS za zaposlovanje ugotovil potrebe po

³¹ Inštitut za socialno varstvo, Oblikovanje modela spremljanja Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, str. 4

³² Podatki Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje

dopolnitvi mreže izvajalcev in MDDSZ posredoval predlog razširitve mreže z namenom zagotavljanja vključitve invalidom, ne glede na kraj bivanja.

Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na Inštitutu za rehabilitacijo je izvedel evalvacijo izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije na nivoju izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in sodeloval z Zavodom RS za zaposlovanje pri razvijanju modela za evalvacijo izvajanja zaposlitvene rehabilitacije na sistemskem nivoju, obe za leto 2006, kar bo osnova za primerjavo z evalvacijama izvajanja zaposlitvene rehabilitacije v letu 2007, na obeh nivojih.

V okviru ukrepa »poenotenja strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti« je Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na Inštitutu za rehabilitacijo izvedel za strokovne delavce in izvedence obeh zavodov in izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije seminar »Oblikovanje smernic na področju izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije. Storitve G – Analiza konkretnega delovnega mesta in delovnega okolja invalida«; s sodelovanjem ZPIZ-a in Zavoda RS za zaposlovanje tudi posvet »Dnevi poklicne in zaposlitvene rehabilitacije 2007« in sodeloval na učni delavnici za izvedence.

Vlada RS je v letu 2007 v zvezi z ukrepom »spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave« sprejela sklep o spodbujanju usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, ki vključuje zavezo, da bodo organi državne uprave vsako leto omogočili opravljanje pripravništva najmanj 16 invalidom na srednji, višji, visoki ali univerzitetni stopnji strokovne izobrazbe tako, da vsako ministrstvo in skupaj vladne službe pri Generalnem sekretariatu Vlade RS, zagotovijo vsak po najmanj eno pripravništvo ter omogočili opravljanje praktičnega usposabljanja letno najmanj 20 dijakom s posebnimi potrebami. Ob tem je Vlada RS tudi priporočila organom, da v okviru postopkov javnega naročanja, ko narava naročila to omogoča, izvedejo postopek pridržanega javnega naročila po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju - pridržana javna naročila.

Kot primer dobre prakse lahko izpostavimo delovanje MDDSZ, ki je za izvajanje vzdrževanja vojnih grobišč oddalo javna naročila invalidskim podjetjem.

Kot primer dobre prakse je potrebno izpostaviti tudi publikaciji »Zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov«, ki so jo skupaj izdali Inštitut za rehabilitacijo, Zavod za varstvo pri delu in Centerkontura ter "Vodnik po pravicah invalidov", ki so ga skupaj pripravili Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, Zavod za varstvo pri delu in MDDSZ. Namen obeh publikacij je prispevati k večjemu poznavanju urejenosti področja invalidskega varstva ter večji ozaveščenosti vseh, ki lahko prispevajo k boljši kakovosti dela in življenja invalidov.

Poleg invalidov, ki so si z zaposlitvijo sposobni zagotoviti ekonomsko samostojnost, pa je pomembna tudi skupina invalidov, ki so zaradi motenj v duševnem in telesnem razvoju nesposobni za pridobitno delo in si sami ne morejo zagotoviti socialne varnosti. Tem je poleg materialnih pravic zagotovljena storitev vodenja, varstva ter zaposlitev pod posebnimi pogoji. To je oblika varstva, s katero invalidi ohranjajo pridobljena znanja in spretnosti ter jim omogoča opravljanja koristnega, vendar njihovim zmožnostim in sposobnostim primernega dela. V okviru te storitve invalidi prejema nagrado za opravljeno delo pod posebnimi pogoji, pomembno pa je tudi, da takšno delo invalidom daje občutek koristnosti in samopodreditve. V navedeno storitev, ki jo izvajajo varstveno delovni centri, kot javni socialno varstveni zavodi (teh je 23) ali koncesionarji (teh je 11) je bilo v letu 2007 vključenih 2.653 invalidov.

Posebno skrb v okviru tega cilja bo po mnenju predstavnikov NSIOS-a v komisiji v prihodnje potrebno nameniti vzpostavitvi sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe. Ravno tako bo ena od

prednostnih nalog nadaljnje razvijanje socialne ekonomije in usklajevanje z EU zakonodajo. Opozorili so tudi na potrebo po vzpodbujanju zaposlovanja gluhih in naglušnih, s posebnim poudarkom v okviru primernih invalidskih podjetij

Ocena uresničevanja petega cilja:

V Akcijskem programu je peti cilj najdaljši, saj ima kar 23 ukrepov. Zato je tudi poročilo o njegovem uresničevanju med daljšimi. Analiza poročila pove, da so se po uvedbi ukrepov v letih 2005 in 2006 možnosti invalidov za zaposlovanje bistveno izboljšale in da so sprejete politike in ukrepi učinkoviti. Vendar, stopnja brezposelnosti med invalidi ostaja še vedno visoka, njihov delež med dolgotrajno brezposelnimi visok, njihova izobrazba nižja od povprečne, itd. Zato ostaja ta cilj eden izmed ključnih v Akcijskem programu. V letu 2008 bo moralo matično ministrstvo evalvirati Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in pripraviti predlog za njegovo dopolnitev oziroma morebitno uskladitev z novo EU regulativo na področju zaposlovanja, izboljšati možnosti za koriščenje sredstev iz evropskih strukturnih skladov in spodbuditi izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev, delodajalcev ter invalidov. Med nedokončanimi ukrepi ostaja tudi »vzpostavljane sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe ter nazaj«.

6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

»Invalidom je treba zagotavljati ustrezno življenjsko raven, kadar zaradi invalidnosti ali drugih okoliščin, povezanih z invalidnostjo, ostanejo brez drugih dohodkov za preživljanje. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine višje stroške zaradi invalidnosti. Dejavniki, zaradi katerih nastajajo dodatni stroški, se razlikujejo glede na vrsto invalidnosti« je zapisano v uvodu k temu cilju. V nadaljevanju pa Akcijski program poudarja, da »državne podpore (storitve, denarni prejemki) za invalide niso poenotene, so razdrobljene, pot do njih je dolga«.

Kazalci za ukrepe: Uresničevanje šestega cilja bomo predstavili z razpoložljivimi informacijami o vsebinah ukrepov.

Pravice, ki invalidom zagotavljajo socialno varnost se v letu 2007, niso pomembno spreminjale. Ravno tako tudi niso bili sprejeti predpisi, ki bi omogočili uveljavitev nekaterih zapisanih ukrepov – kot na primer Zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo ali Zakon o izenačevanju možnosti invalidov. Kljub temu pa so bile opravljene nekatere aktivnosti, ki bodo omogočile v naslednjih letih uresničitve zastavljenih ciljev:

- izdan je bil Vodnik po pravicah invalidov, ki na zgoščen in preprost način predstavlja pravice invalidov po slovenski zakonodaji na področjih zaposlovanja in dela, zdravstvenega zavarovanja, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, starševskega varstva in družinskih prejemkov, socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, vojnih invalidov, do različnih olajšav in oprostitev;
- Inštitut za socialno varstvo je naredil Analizo socialno ekonomskega položaja invalidov za pripravo zakona o izenačevanju možnosti invalidov; pripravil Analizo o delovanju inštituta družinskega pomočnika v Republiki Sloveniji ter Analizo programov osebne asistencije.

MDDSZ je konec leta s sklepom Vlade RS dobilo nalogo, da pripravi predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. Med letom pa je v sodelovanju s

predstavniki reprezentativnih invalidskih organizacij pripravljalo besedilo zakona o izenačevanju možnosti invalidov.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so v okviru uresničevanja šestega cilja izpostavili pozitivni premik za sicer izredno ozko skupino invalidov glede na izredno široko področje tega cilja; to je pravica do uveljavljanja nadomestila za izgubljeni dohodek za starše gibalno/funkcionalno oviranih otrok do 10 leta starosti, kar vključuje tudi slepe otroke. Posebej so opozorili na sklep Ustavnega sodišča Republike Slovenije o neskladnosti zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb v povezavi z zakonom o družinskih prejemkih. Opozarjajo pa tudi na potrebo po uskladitvi seznama telesnih okvar (posebej z vidika gluhih in naglušnih).

Ocena uresničevanja šestega cilja:

V Strategiji razvoja Slovenije³³ je Vlada RS med ključnimi razvojnimi cilji za obdobje do leta 2013 zapisala tudi:

- »trajnostno povečanje blaginje in kakovosti življenja vseh posameznic in posameznikov,
- zmanjšanje socialnih tveganj za najbolj ranljive skupine, zmanjševanje revščine in socialne izključenosti«³⁴.

Zato ostaja uresničevanje šestega cilja, kljub temu, da je med krajšimi v Akcijskem programu (ima samo sedem ukrepov), med najpomembnejšimi prioritetami v celotnem obdobju. To pričakujejo tudi invalidi³⁵. V letu 2008 je zato pred vlado zahtevna naloga – pripraviti Zakon o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo, Zakon o izenačevanju možnosti, uskladiti z ustavno odločbo³⁶ Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, itd. O teh temah je razpravljal tudi Odbor Državnega zbora Republike Slovenije za delo, družino, socialne zadeve in invalide³⁷ in priporočil Vladi RS, da pripravi evalvacijo državne skrbi za invalide, zato ostaja uresničevanje tega cilja prednostna naloga v letu 2008.

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Sedmi cilj je v Akcijskem programu opisan kot »zdravje in zdravstveno varstvo sta med temeljnimi človekovimi pravicami, ki morajo biti zagotovljene vsem ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali sposobnost posameznika. Prav tako pa sta varovanje zdravja in zdrav način življenja temeljna dolžnost vsakega posameznika. Z ustreznim programom lahko invalidi obnovijo in ohranijo ustrezno zdravstveno stanje.

V okviru ukrepa »razvijanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike, uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije« je Ministrstvo za zdravje v Delovni skupnosti Alpe-Jadran januarja 2007 organiziralo sestanek projektne skupine za uvajanje »Internacional Classification of Functioning, Disability and Health« (v nadaljevanju ICF) v regiji Alpe Jadran, na katerem je bil sprejet program dela za uporabo ICF pri otrocih, pri poškodbah glave in nevro-onkološki bolezni, dolgotrajni negi, mednarodnih standardih varstva človekovih pravic in zaposlovanju. V mrežo so vključene slovenske zdravstvene institucije, ki

³³ Vlada Republike Slovenije, 30. seja, 23. junij 2005

³⁴ Strategiji razvoja Slovenije, str 8 - 9

³⁵ Primer poslanica ob 25 letnici Zveze Sonček, vir: <http://www.soncek.org/index.htm>

³⁶ Odločba U-I-11/07-45, objavljena v Uradnem listu RS št. 122/2007

³⁷ 33. seja, 24. januarja 2008

tudi neposredno sodelujejo s strokovnjaki te mreže. Slovenski strokovnjaki so aktivno sodelovali na konferencah, ki sta ju organizirali DS Alpe-Jadran in Svetovna zdravstvena organizacija.

V okviru ukrepa »zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev in upoštevanje posebnih potreb invalidnih žensk pri tem« Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS) zagotavlja pravice zavarovanih oseb do zdravstvenih storitev v skladu z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, katerega temelj je solidarnost in socialna pravičnost. V zvezi z aktivnostmi, ki se nanašajo na Akcijski program, je predvsem potrebno poudariti, da ZZZS zagotavlja pravice vsem, ki jim je priznan status zavarovane osebe, pri tem pa imajo pomembno vlogo pri uveljavljanju pravic tudi zavarovane osebe, ki jim je dodeljen status invalida. V zvezi s tem ukrepom v letu 2007 je zato po mnenju zavoda potrebno predvsem izpostaviti tiste aktivnosti, ki so pomenile neposredno širitev pravic oz. povečanje dostopnosti prav za invalide, in sicer:

- zagotavljanje kostno usidranega slušnega pripomočka – BAHA (na letni ravni 20 primerov),
- povečanje sredstev za povečanje programa in števila delavcev v centrih za sluh in govor,
- povečanje sredstev za povečanje programa in števila delavcev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje,
- povečanje sredstev za povečanje števila delavcev v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju,
- povečane sredstev za povečanje števila delavcev v zavodih za gibalno ovirane.

Za zgoraj navedene širitve pravic, ki so se nanašale neposredno na invalide je bilo v letu 2007 namenjenih 113.918 EUR, razen tega so bili invalidi vključeni tudi v druge širitve programov, za katere je bilo na podlagi sprejetega Splošnega dogovora za pogodbeno leto 2007 načrtovanih skupaj z zgoraj navedenimi širitvami 41,3 milijona EUR (od tega 13,3 milijona EUR za zdravstvene programe socialnovarstvenih zavodov za usposabljanje, varstveno delovnih centrov, centrov za sluh in govor, gibalno ovirane ter zavodov za izobraževanje otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju). Skladno s 50. členom Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja zavod vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi boleznimi/stanji udeležbo v skupinski ter njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije, ki so pretežno invalidi, imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja. Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu zavoda, ki ga sprejeme Skupščina ZZZS. V letu 2007 je bilo za ta namen bilo namenjenih 2.937.106 EUR. V letu 2007 so se poenotile cene nekaterih programov ter povečala celotna sredstva za predvideno inflacijo. Na podlagi izvedenega javnega razpisa, ki je bil objavljen dne 16.2.2007 in potem še dne 13.4.2007 ponovno za tri vrste bolezni je ZZZS z izbranimi osmimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2007, in sicer:

- Društvo psoriatikov Slovenije,
- Združenje multiple skleroze Slovenije,
- Društvo distrofikov Slovenije,
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami,
- Zveza paraplegikov Slovenije,
- Slovensko društvo za celiakijo,
- Zveza Sonček in

➤ Društvo paralizikov Slovenije.

V okviru ukrepa »zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin« je bila v letu 2007 pri Ministrstvu za zdravje ustanovljena Medresorska delovna skupina za pripravo predloga ureditve problematike otrok s posebnimi potrebami, ki bo usklajevala vsebine, ki pomembno vplivajo na celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami, predvsem pri pripravi oziroma spremembah predpisov in za medresorsko usklajevanje vseh politik, ki vplivajo na celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami. Prav tako pa je v letu 2007 posebna delovna skupina, ki jo je imenoval minister za zdravje, pripravljala strokovne smernice za oblikovanje zdravstvene, vzgojno-izobraževalne in socialne mreže na področju družbene skrbi za osebe s spektroavtističnimi motnjami.

V letu 2007 je Inštitut RS za rehabilitacijo v okviru ukrepa »izboljšanje systemske ureditve področja medicinsko-tehničnih pripomočkov« napravil revizijo tako medicinskih kot tehničnih kriterijev za predpisovanje zahtevnejših vozičkov. V okviru istega ukrepa je ZZZS v letu 2007 na področju zagotavljanja medicinsko-tehničnih pripomočkov (v nadaljevanju MTP) izvajal aktivnosti, ki so pomenile širitev pravic zavarovanih oseb do MTP in aktivnosti, ki so omogočale hitrejšo dostopnost pri zagotavljanju pravic zavarovanih oseb do posameznih vrst MTP. Večina širitev na področju MTP pomeni tudi izboljšanje systemske ureditve na področju MTP za invalide. Z 01. januarjem 2007 so stopile v veljavo spremembe Sklepa o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi nazivov in šifer medicinsko tehničnih pripomočkov, bolezni in zdravstvenih stanj zavarovanih oseb, pri katerih jim je zagotovljen posamezni medicinsko tehnični pripomoček, ki ga je Upravni odbor ZZZS sprejel novembra 2006. Zaradi poenostavitve postopkov sta bila za otroke s cistično fibrozo zaradi zagotovitve funkcionalne ustreznosti uvedena nova pripomočka, in sicer inhalator s funkcijo upora pri izdihu z masko ter inhalator s funkcijo upora pri izdihu z ustnikom. Za otroke s trajno traheostomo (ki nosijo kanilo) in potrebujejo večje število aspiracij dnevno je bil prav tako zaradi poenostavitve postopkov, uveden prenosni aspirator. Na podlagi sprememb in dopolnitev Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ur. l. RS št. 86 z dne 11.08.2006, v nadaljevanju Pravila OZZ 2006-2006), ki jih je Skupščina ZZZS sprejela 23.05.2006, so z 01. januarjem 2007 stopile v veljavo tudi spremembe in dopolnitve Pravil OZZ-2006 na podlagi katerih so slepe in slabovidne zavarovane osebe upravičene namesto do kasetofona do sodobnejšega pripomočka – predvajalnika zvočnih zapisov, hkrati pa je bila za slepe in slabovidne zavarovane osebe, ki še niso koristile pravice do mehanskega brajevega pisalnega stroja, razširjena pravica do brajice. V letu 2007 sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki so bile objavljene v Ur. l. RS št. 64/07 z dne 16.07.2007 (v nadaljevanju Pravila OZZ-2007), so z dnem uveljavitve 01.08.2007 prinesle spremembe pri pravicah do vozičkov in pri preskrbi s kisikom na domu. Spremembe Pravil OZZ-2007 so uvedle novosti v imenovanju vozičkov v skladu z dejanskimi osnovnimi funkcijami vozičkov, tako da so se vozički za prevoz bolnika preimenovali v vozičke na ročni pogon standardne, pri dosedanjih vozičkih na ročni pogon pa se je opredelila posebej pravica za vozičke za otroke in posebej za odrasle. Novosti so bile uvedene tudi zaradi namena uporabe aktivnih vozičkov na ročni pogon in elektromotornih vozičkov ter v načinu izdaje vozičkov. Pri zagotavljanju vozičkov je pomembna novost, da so do vseh vozičkov na ročni pogon, ki niso standardni (aktivni) za odrasle in otroke ter vozičkov na elektromotorni pogon upravičene le osebe, ki lahko samostojno in stalno uporabljajo voziček na javnem prostoru ob izpolnjevanju pogojev, ki jih opredeljujejo medicinski kriteriji in trajnostne dobe. Spremembe in dopolnitve Pravil OZZ-2007 so prinesle spremembe tudi pri uveljavljanju pravic zavarovanih oseb do popravil, zamenjav delov in vzdrževanja pri slušnih aparatih in pripomočkih pri težavah z dihanjem. Pri vseh navedenih pripomočkih pri uveljavljanju pravic zavarovanih oseb do popravil, zamenjav delov in vzdrževanja predhodno ni potrebna

predhodna izdaja in potrditev naročilnice, kar pomeni enostavnejše uveljavljanje pravic zavarovanih oseb. ZZZS je na področju povečanja dostopnosti zavarovanih oseb do zdravstvenih storitev in pravice do medicinsko tehničnih pripomočkov v letu 2007 uvedel določene novosti tudi pri predpisovanju ortopedske obutve.

V okviru ukrepa »zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb« je Ministrstvo za zdravje v predlog sprememb in dopolnitev Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju pravice, ki se v celoti krijejo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (23. člen) dopolnilo s pravicami slepih in slabovidnih, gluhih in naglušnih.

V okviru ukrepa »izboljšanje znanja oziroma vedenje osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti (npr. o motnjah v duševnem razvoju, o gluhoti ipd.), da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na vrsto invalidnosti« je Ministrstvo za zdravje v letu 2007 objavilo knjigo Javno zdravstveni vidiki obravnave ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva. Knjiga je zasnovana kot predstavitev vidikov strokovnjakov iz različnih področij. Knjiga dopolnjuje vsebine, objavljene v knjigah, ki jih je Ministrstvo za zdravje objavilo leta 2005 in 2006: "Zdravstveno varstvo ogroženih skupin prebivalstva", v kateri je predstavljena tudi organiziranost in delovanje nekaterih invalidskih organizacij na področju zdravstvenega varstva, in "Priporočila Odbora ministrov državam članicam Sveta Evrope".

V okviru ukrepa »spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem načinu življenja, spodbujanje širitve programov obnovitvene rehabilitacije in programov za izobraževanje glede pravic znotraj sistema zdravstvenega varstva« je Vlada RS 7. marca 2007 potrdila Strategijo na področju spodbujanja telesne dejavnosti za krepitev zdravja od 2007 do 2012. Med cilji strategije je navedeno tudi zagotavljanje enakih možnosti za telesno dejavnost za krepitev zdravja za osebe s posebnimi potrebami oziroma vse invalide v skladu z ukrepi, zapisanimi v Akcijskem programu.

V okviru ukrepa »sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami, obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti ter iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov« se Inštitut za varovanje zdravja v izvajanju akcijskega programa za invalide vključuje predvsem s svojo redno dejavnostjo na področju zdravstvene statistike, ki poleg zbiranja in analiz podatkov, vključuje tudi kontinuirano delo na temeljnih metodoloških vprašanjih in entitetah zdravstvene statistike. V okviru razpoložljivih kadrovskih in finančnih resursov sledi razvoju mednarodnih klasifikacij Svetovne zdravstvene organizacije ter klasifikacij, ki se razvijajo za potrebe Evropske Unije in Združenih narodov ter sodeluje pri njihovem testiranju in uvajanju v Slovenijo.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so v okviru uresničevanja sedmega cilja pozitivno ocenili pripravljen osnutek sprememb in dopolnitev zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki naj bi prinesel tako dolgo pričakovano pravico do rehabilitacije odraslih oslepelih oseb. V zvezi z nego pa so bili predstavniki mnenja, da je glede na timsko obravnavo invalidov, akutno systemskega izobraževanja izvajalcev storitev dolgotrajne oskrbe za posamezne vrste invalidov. Omenili so tudi vedno bolj omejevalne standarde ZZZS pri dostopu do ortopedskih, medicinskih in drugih pripomočkov, ki jih invalidi potrebujejo. Še prav posebej, ker se standardi iz leta v leto znižujejo in invalidi nimajo dostopa do zadostno kvalitetnih proizvodov glede na vrsto invalidnosti, niti do zadostne količine glede na čas uporabe posameznega pripomočka.

Ocena uresničevanja sedmega cilja:

»Države ... priznavajo invalidom pravico do najvišjega dosegljivega zdravstvenega standarda brez diskriminacije zaradi invalidnosti. Države ... sprejmejo vse ustrezne ukrepe, da invalidom zagotavljajo dostop do zdravstvenih storitev, primernih njihovem spolu, vključno z zdravstveno rehabilitacijo«³⁸. Ta dolžnost države je zapisana tudi v predlogu Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008 - 2013 "Zadovoljni uporabniki in izvajalci zdravstvenih storitev" Ministrstvo za zdravje, ZZS in Inštitut RS za rehabilitacijo so v svojih pisnih gradivih poročali o uresničevanju vseh devetih ukrepov za izboljšanje dostopnosti do kakovostnih zdravstvenih programov in storitev za invalide. Kljub naštetim izvedenim aktivnostim, invalidi poudarjajo, da še vedno nimajo vsi invalidi priznane pravice do rehabilitacije, da ostajajo sive lise na področju MTP, da se ne izvaja zakonsko določilo o zgodnjem odkrivanju ter celoviti zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin ter da se v pripravljanje politik in odločanje ne vključuje v zadostni meri invalidskih organizacij.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

Z uresničevanjem osmega cilja se želijo »oblikovati podlage za vodenje kulturne politike za področje polnega uresničevanja kulturnih pravic invalidov in zagotoviti enake možnosti za njihovo udeležbo v kulturnem življenju, ki se osredotočajo na dva pristopa:

- institut pozitivne diskriminacije ob upoštevanju posebnih potreb pri dostopu do kulturnih dobrin in
- institut vključevanja, s katerim se uresničuje skrb za enakopravno vključevanje invalidov v družbeno kulturno življenje«.

Ministrstvo za kulturo je v zvezi z uresničevanjem tega cilja pripravilo obsežno poročilo, ki je sestavljeno iz prispevkov notranjih organizacijskih enot, za potrebe poročila so povzete pomembnejše aktivnosti, ki so bile izvedene v letu 2007

A) Področje kulturne dediščine:

Ministrstvo za kulturo financira izvajanje nalog javne službe v 42 javnih zavodih na področju premične kulturne dediščine (31 muzejev, 10 muzejev/galerij in Slovensko kinoteko), vključenih v muzejsko mrežo, v skladu z obstoječimi zakonskimi in podzakonskimi akti. V predlog novega Nacionalnega programa za kulturo 2008-2012 na področju kulturne dediščine vključena »skrb za izboljšanje dostopnosti kulturne dediščine gibalno in senzorno oviranim osebam«. Tudi v novem Zakonu o varstvu kulturne dediščine³⁹, je v 2. členu, vključeno »omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšimi in invalidom«. Eden od temeljnih ciljev varstva dediščine je torej zagotavljanje javne dostopnosti dediščine, ki jo zagotavlja že Pravilnik o strokovnih, prostorskih in tehničnih pogojih za izvajanje javne službe⁴⁰, ki v 7. členu pravi: »Pri načrtovanju in prenovi prostorov muzejev je potrebno poskrbeti za posebne potrebe in invalidnih oseb z odstranjevanjem arhitektonskih ovir in z napravami in opremo, ki invalidnim osebam omogoča dostop v prostore muzeja.«

³⁸ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 25. člen, 1. odstavek

³⁹ Uradni list RS št. 16/2008

⁴⁰ Uradni list RS, št. 113/00

Primeri dobre prakse:

(1) Prirodoslovnem muzeju Slovenije občasne razstave v letu 2007 niso bile posebej prilagojene slepim in slabovidnim, čeprav so bili deli razstave »Kaj spreminja svet« ozvočni (Film nastanek sveta, oglašanje netopirjev) ali kako drugače zanimivi tudi slepim in slabovidnim (npr. uporaba potresne mizice ipd.). Na organizirano pobudo slepih in slabovidnih so organizirali predavanje o pticah (predaval je dr. Tomi Trilar). Izdali so zvočni zapis na zgoščenki Gozdne ptice Slovenije (dr. Tomi Trilar), ob katerem slepi in slabovidni lahko prejmejo besedilo spremne knjižice v brajici (knjižico se prejme brezplačno ob nakupu zgoščenke - potrebno je opozoriti osebe na blagajni muzeja).

(2) Pokrajinski muzej Kočevje je pripravil občasno razstavo z naslovom »Edina tema je neznanje - Šolstvo in skrb za slepe in slabovidne«. Razstava je prilagojena slepim in slabovidnim osebam, in sicer z izbiro: ustrezne velikosti in barve panojev, ustreznega tiska, lupami za povečavo tiska, tekstom v povečanem tisku, s simulacijskimi očali, s tekstom v brajici, predmeti, ki jih je bilo v čim večji meri mogoče otipati, zvočnimi posnetki intervjujev z gojenci ljubljanskega zavoda za slepe, posnetki glasbene skupine Slep potnik, filmi. Razstava je gostovala v Slovenskem šolskem muzeju od 13. junija do 16. novembra 2007.

B) Področje umetnosti

Ministrstvo za kulturo, direktorat za umetnost, med drugim financira izvajanje nalog javne službe v javnih zavodih s področja umetnosti; vizualnih umetnosti, uprizoritvenih, glasbenih, intermedijskih umetnosti, knjige in dejavnost knjižnic v skladu z obstoječimi zakonskimi in podzakonskimi akti. Poleg tega zagotavlja pogoje za vrhunsko izvirno ustvarjalnost, kar najboljšo ponudbo informacij in storitev osredotočenih na kulturne potrebe okolja ter neposredno podpiranje nadarjenih, izvirnih umetnikov, popularizacijo, izobraževanje in štipendiranje, samozaposlene v kulturi, dejavnost društev, raziskovanje in informatizacijo itd. na področju kulture. Eden temeljnih ciljev zagotavljanja javnega interesa za kulturo je ustvarjanje pogojev za ustvarjanje, posredovanje in varovanje kulturnih dobrin in njihova dostopnost. Vse pogosteje se zato pojavljajo tudi pobude za možnosti izboljšanja dostopnosti javnih zavodov in umetnosti za gibalno in senzorno ovirane osebe.

S postavk za knjižnično dejavnost je Ministrstvo za kulturo v letu 2007 financiralo nakup gradiva, ki vključuje tudi nakup gradiv v invalidom prilagojenih tehnikah (zlasti zvočne knjige in revije). Podatki o obsegu nakupa tovrstnih gradiv v knjižnicah bodo dostopni po pridobitvi letnih poročil za leto 2007. S postavk za knjižnično dejavnost v letu 2007 ni financiralo posebnega nakupa gradiva za invalide, ampak so knjižnice pri nakupu samostojne glede na potrebe v njihovem okolju.

Primeri dobre prakse:

(1) Knjižnica Radlje ob Dravi je v letu 2007 pridobila računalnik s prilagoditvijo za slepe in slabovidne z Braillovim zaslonom, ki ga je podaril Lions klub na osnovi aktivnosti Društva invalidov Slovenj Gradec. Oprema je na voljo obiskovalcem knjižnice, v letu 2008 bodo izvajali tudi individualna izobraževanja za uporabo opreme.

(2) Knjižnica Domžale poroča o izvedbi več bibliopedagoških ur za skupine učencev iz šole s prilagojenim programom. V povezavi z Leo klubom je pridobila elektronsko lupo za slabovidne, ki je nameščena v čitalnici knjižnice. Na otvoritvi je nastopala tudi slepa pesnica.

C) Področje kulturnih pravic manjšin in razvoj kulturne raznolikosti

V letu 2007 je bil izveden Javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim za leto 2007. Razpisanih in odobrenih je bilo 173.769 EUR. Vsi izbrani projekti so bili 100% realizirani, v skladu z opredeljenimi cilji iz pogodb.

D) Področje slovenskega jezika

Sektor za slovenski jezik je skrb za demarginalizacijo in integracijo invalidov kot temeljni cilj Akcijskega programa upošteval pri snovanju Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko⁴¹, zato je med programske postavke resolucije uvrstil več ukrepov v zvezi z učenjem, uveljavljanjem in razvojem znakovnega jezika za gluhe. Gre za te načrtovane ukrepe:

- 5 f) Standardizacija slovenskega znakovnega jezika za gluhe. Naloge: nadaljevanje dela na podlagi opisov znakovnega jezika v slovenski skupnosti gluhih in naglušnih, izbira usklajenih kretenj, pojasnjevanje razmerja do govorne in pisne sestave knjižne slovenščine, priprava priročnika.
- 6 m) Sprejetje učnih načrtov za predmet slovenski znakovni jezik kot drugi jezik v zavodih za gluhe ter za izbirni predmet v srednjih šolah za slišče mladino.
- 9 p) Skrb za nadaljnji razvoj in standardizacijo slovenskega znakovnega jezika za gluhe. Nalogi: strokovni posvet o strukturi slovenskega znakovnega jezika in možnostih za njegov nadaljnji razvoj, podpora razvojnim projektom na tem področju.
- 11 j) Popularizacija in učenje slovenskega znakovnega jezika za gluhe (zlasti med družinskimi člani, znanci in prijatelji takih oseb) ter organizirano izpopolnjevanje tolmačev oz. prevajalcev za znakovni jezik. Naloge: isto kot v Akcijskem programu, izdaja priročnika (zgoščenke).
- 11 k) Povečanje raznolikosti programskih vsebin, dostopnih slepim in slabovidnim ter gluhim in naglušnim. Naloge: prirejanje knjižnega gradiva za slepe in slabovidne v njim prilagojenih tehnikah, varstvo njihovih kulturnih pravic, izobraževanje, razvoj ustrezne tehnične in organizacijske infrastrukture.

E) Področje ljubiteljske dejavnosti

Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnost v okviru svojih dejavnosti že vrsto let sodeluje tudi z društvi invalidov, oziroma v svoje programe vključuje posameznike, ki so senzorno ali gibalno ovirani. Tako nekatere skupine in posamezniki nastopajo na prireditvah sklada in se udeležujejo izobraževalnih oblik na gledališkem, plesnem in folklornem področju (zlasti društva gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih).

Sklad poleg nalog na področju strokovne in organizacijske pomoči kulturnim društvom in njihovim zvezam, organizacije prireditev, izobraževalnih programov in založništva tudi sofinancira programe in projekte, ki presegajo lokalni pomen. Tako je na podlagi javnega poziva v letu 2007 sofinanciral več projektov društev invalidov - paraplegikov, delovnih invalidov, gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih - na likovnem, gledališkem, večzvrstnem, plesnem in literarnem področju.

⁴¹ Uradni list RS, št. 43/07

Primer dobre prakse:

Društvo Taka Tuka - društvo, ki deluje od leta 2003 in se ukvarja z gledališčem gluhih otrok in mladostnikov je na podlagi strokovnega in načrtnega dela ter inovativnega pristopa v letu 2007 prejelo skladova sredstva za udeležbo na 8. mednarodnem otroškem festivalu uprizoritvenih umetnosti v New Delhiju, za pripravo predstave Čarovnica Vilma, projekta Gledališče v vlogi socialne integracije in festival Gledališče gledalce išče ter plesne delavnice za gluhe otroke.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so se v okviru uresničevanja osmega cilja pozitivno opredelili do na RTV SLO posnete oddaje plesne predstave Društva študentov invalidov Slovenije z naslovom »Watch out«. V nadaljevanju je predstavnik gluhih in naglušnih invalidov opozoril na sledeča dejstva, da:

- so kulturne prireditve za gluhe (tolmač) in naglušne (indukcijska zanka) nedostopne;
- ni zagotovljen sistemski dostop do elektronskih medijev za gluhe in naglušne (Spletna televizija - dostop v videu s tolmačem, podnapisi), prav tako pa tudi dostopnost do kulturnih vsebin v prilagojeni obliki za gluhe in naglušne.

Ocena uresničevanja osmega cilja:

Poročilo o uresničevanju osmega cilja, ki ima enajst ukrepov je med daljšimi in odraža odgovornost države za urejanje tega področja. »Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do sodelovanja v kulturnem življenju enako kot drugim in sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotavljajo dostop do:

- a) kulturnega gradiva v dostopnih oblikah;
- b) televizijskih programov, filmov, gledaliških predstav in drugih kulturnih dejavnosti v dostopnih oblikah;
- c) krajev, v katerih potekajo kulturne prireditve ali storitve, kot so gledališča, muzeji, kinematografi, knjižnice in turistične storitve, in po možnosti dostop do spomenikov in kulturnih spomenikov in krajev državnega pomena«⁴².

Leto 2008 bo z vidika uresničevanja osmega cilja v povezavi z v prejšnjem odstavku navedenim členom Konvencije o pravicah invalidov posebej pomembno, saj je volilno leto. Zato bo morala biti pristojna organizacijska enota na Ministrstvu za kulturo prav posebej pozorna kako bo zagotovila v javnih medijih ustrezno informiranost invalidov s »senzoričnimi okvarami«⁴³.

Medijsko poročanje o invalidih bo Direktorat za medije izboljševal z ukrepi, s spodbudami ugotovljenih dobrih praks, prek oblikovanj kriterijev medijskih razpisov.

1. Direktorat za medije (v nadaljevanju Direktorat) bo v kolikor bodo za to dane možnosti, predlagal ukrepe, ki bodo za pridobitev statusa novinarja zahtevali poznavanje temeljnih človekovih pravic, saj so le te najbolj ogrožene ravno pri izpostavljenih skupinah, kamor sodijo tudi invalidi.

2. Direktorat za medije bo v kolikor bodo za to dane možnosti in pogoji, oblikoval pobudo za ustanovitev službe varuha pravic gledalcev in poslušalcev, ki bo ugotavljala upoštevanje temeljnih človekovih pravic v medijih (služba se lahko ustanovi npr. v okviru UVP, Urada RS za varstvo potrošnikov ali pa APEK, Agencije za pošto in elektronske

⁴² Konvencija OZN o pravicah invalidov, 30. člen, 1 odstavek

⁴³ Ravno tam, 1. člen

komunikacije Republike Slovenije). Stališče Direktorata je, da bo morala novoustanovljena pristojna služba posebej pozorno spremljati medijsko podobo najbolj ranljivih družbenih skupin in v okviru tega skladnost prikazovanja invalidov s Konvencijo OZN o pravicah invalidov.

3. Direktorat bo med kriterije razpisov Ministrstva za kulturo za medije, ki se prijavljajo nanje vključeval tudi poročila varuhov pravic gledalcev in poslušalcev.

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

»Gibanje, igra in športne dejavnosti so za invalide pomembni, saj krepijo njihovo življenjsko moč, samopodobo in socialno vključenost. Šport je hkrati sredstvo za rehabilitacijo. Vsem tistim, ki jih šport še posebno zanima, je treba omogočiti tudi tekmovanja. Cilj je zagotavljanje takih ukrepov, da bodo invalidi pri športu in športni rekreaciji imeli enake možnosti ter si s tem izboljšali kakovost življenja. Šport in športna rekreacija morata postati sestavni del vsakega izobraževanja in rehabilitacije« je zapisano v uvodu k devetemu cilju Akcijskega programa.

V zvezi z uresničitvijo ukrepa »statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete, ...)« velja izpostaviti, da je bil ukrep izveden, saj je Olimpijski komite Slovenije sprejel Splošni model kriterijev športnikov invalidov

Nadalje velja navesti, da je Inštitut za rehabilitacijo v letu 2007 začel pripravljati, v sodelovanju v vsemi zainteresiranimi stranmi, osnutek multidisciplinarnega projekta izgradnje športne dvorane za invalide, ki pa ne bi bila zgolj dvorana, temveč središče izobraževalnih programov s področja športa, središče edukacijskih programov za študente in dijake in center za učenje športnih elementov, kot sestavni del rehabilitacijskih programov. Prav tako v okviru ukrepa »učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov« Inštitut za rehabilitacijo organizira in izvaja program športnih aktivnosti dvakrat tedensko za hospitalizirane bolnike s sodelavci Fakultete za šport. V okviru ukrepa »spodbujanje rekreativnih dejavnosti v okviru invalidskih organizacij in drugih društev, primernih vrsti oziroma stopnji invalidnosti in starosti invalida« sodelujejo zdravniki Inštituta za rehabilitacijo pri izvedbi športnih tekmovanj doma in na tujem. Inštitut izvaja funkcionalna testiranja za invalide športnike.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so v okviru uresničevanja devetega poudarili, da praktično vse delo na vsebinskem področju tega cilja opravljajo invalidske organizacije same. Pohvalno so ocenili prenos evropskega prvenstva v namiznem tenisu za invalide EPINT 2007 v televizijskih programih RTV Slovenija, kar je nedvomno veliko pripomoglo k popularizaciji rekreativnega in tekmovalnega športa v Sloveniji. Kot problem pa so izpostavili, da bi bilo izrednega pomena, če bi Ministrstvo za šolstvo in šport pri vrednotenju na razpisih prijavljeni programov športa s strani športnih organizacij nameni posebno dodatno število točk, v kolikor organizacije v programih predvidijo tudi posebne rekreacijske športne programe za invalide, kakor tudi posebna pozornost dostopnosti športnih objektov za rekreativne in tekmovalne invalidov športnikov, ko se za prenovo ali novogradnjo namenja javna sredstva navedenega ministrstva.

Ocena uresničevanja devetega cilja:

»Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom enako kot drugim omogočajo sodelovanje pri rekreacijskih, prostočasnih in športnih dejavnostih:

- a) za spodbujanje in uveljavljanje najširšega mogočega sodelovanja invalidov v športnih dejavnostih na vseh ravneh;
- b) za zagotovitev možnosti, da invalidi organizirajo, razvijajo in sodelujejo pri športnih in rekreacijskih dejavnostih za invalide in jim v ta namen enako kot drugim omogočajo ustrezno izobraževanje, vadbo in sredstva;
- c) da jim omogočajo dostop do krajev, na katerih potekajo športne, rekreacijske in turistične dejavnosti;
- d) da zagotavljajo invalidnim otrokom enako kot drugim sodelovanje pri igri, rekreaciji in prostočasnih in športnih dejavnostih, vključno z dejavnostmi v šolskem sistemu;
- e) da zagotavljajo invalidom dostop do storitev tistih, ki organizirajo rekreacijske, turistične, prostočasne in športne dejavnosti⁴⁴ določa Konvencija o pravicah invalidov. Invalidske organizacije v Sloveniji med posebnimi socialnimi programi izvajajo rekreativne in športne aktivnosti namenjene vsem skupinam invalidov glede na vrsto in stopnjo invalidnosti. Številni invalidi so tudi vrhunski športniki in sodelujejo na specialnih ali para olimpijskih igrah, svetovnih prvenstvih, itd. So tudi nosilci številnih medalj. Leto 2008 bo v tem pogledu še prav pomembno, saj je olimpijsko leto.

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti

»Veliko invalidov se ne more vključevati v versko in duhovno življenje njihovih skupnosti zaradi številnih ovir. Zato je treba oblikovati ukrepe, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti. Pri tem je treba zagotavljati načelo vključevanja, saj z ukrepi ne želimo ustvarjati ločenih verskih ali duhovnih skupin, temveč vključevati invalide v verske in duhovne skupnosti njihovih lokalnih skupnosti, hkrati pa pri tem upoštevati vse njihove potrebe« poudarja deseti cilj.

Kazalci za ukrepe:

- trajna duhovna oskrba invalidov in
- posebno financiranje izdajanja verske in duhovne literature.

Na Inštitutu za socialno varstvo so z namenom ocen kako se izvaja trajna oskrba invalidov izvedli kratko anketo Rimo-katoliške cerkve (v nadaljevanju RKC) in drugih registriranih verskih skupnosti v Sloveniji, odgovore so dobili samo od RKC in Judovske skupnosti Slovenije. Pri Judovski skupnosti Slovenije trenutno taka oskrba ne obstaja, saj se do sedaj še ni pojavila potreba po tem. Gluhe in naglušne v RKC na Slovenskem povezuje Verski center gluhih in naglušnih, Černetova ulica 20, v Ljubljani. Izdajajo glasilo »Odpri se«. RKC opravlja tudi pastoralo po slovenskih bolnišnicah in drugih zdravstvenih zavodih.

Kot primer dobre prakse se lahko izpostavi uporaba induktivne zanke za naglušne v župnijski cerkvi Sv. Janeza Krstnika v Trnovem v Ljubljani. To je vsekakor lahko zgled vsem cerkvam in kulturnim ustanovam v Sloveniji.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so ob pregledu izvedenih ukrepov v okviru desetega cilja ugotovili, da je izvajanje posameznih ukrepov prepuščeno lokalni iniciativi in dobronamernosti izvajalcev duhovne oskrbe posameznih religij. Primer dobre prakse sta gibanji »Vera in Luč« in »Bratstvo bolnikov in invalidov«, ki delujeta v okviru RKC. Vsekakor ni mogoče govoriti o sofinanciranju verske in druge duhovne literature v invalidom prilagojenih tehnikah. V letu 2008, bi bilo potrebno skupno srečanje predstavnikov

⁴⁴ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 30. člen, 5. odstavek

invalidskih organizacij ter registriranih verskih skupnosti v organizaciji Urada za verstva z namenom izmenjave informacij o programih verskih skupnosti v Sloveniji za invalide.

Ocena uresničevanja desetega cilja:

V primerjalni študiji⁴⁵ narejeni pred desetimi leti o uresničevanju Standardnih pravil za uresničevanje možnosti invalidov⁴⁶ so invalidi, v Sloveniji in tudi drugih evropskih državah, najvišjo oceno med vsemi pravili dali ravno za uresničevanje pravila o verskem življenju. Ta ocena ni bila presenetljiva in je bila prav gotovo posledica odnosa cerkev do vseh ranljivih skupin. Kljub zadovoljstvu invalidov z uresničevanjem tega cilja, pa ostajajo odprte naloge glede zagotavljanja dostopnosti sakralnih objektov, duhovne oskrbe v prilagojenih oblikah in seveda tudi izdajanja verske in duhovne literature.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Delovanje invalidskih organizacij ureja Zakon o invalidskih organizacijah⁴⁷, ki v 2. členu določa, da je invalidska organizacija društvo ali zveza društev, ki deluje v javnem interesu na področju invalidskega varstva v skladu s tem zakonom. Namen invalidske organizacije je prostovoljno in neodvisno združevanje interesno povezanih invalidov in njihovih zakonitih zastopnikov, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo interese invalidov. Invalidska organizacija lahko deluje na lokalni ali državni ravni. Naloge, ki jih invalidske organizacije opravljajo v okviru svoje dejavnosti so navedene v 10. členu zakona. Merila za podelitev statusa invalidske organizacije opredeljuje 11. člen. MDDSZ odloča na podlagi vloge, ki ji je potrebno priložiti dokazila navedena v 13. členu zakona.

MDDSZ je podelilo status 227 invalidskim organizacijam, 26 invalidskih organizacij deluje na državni ravni, 201 pa na lokalni ravni. Status reprezentativnosti je bil podeljen 18 invalidskim organizacijam. V letu 2007 je ministrstvo izdalo tri odločbe o podelitvi statusa invalidskim organizacijam in eno invalidski organizaciji, ki deluje na nacionalni ravni. Ministrstvo je podelilo tudi status društva, ki deluje v javnem interesu trem zvezam društev na področju vojnih invalidov, katerih dejavnost tudi ministrstvo financira.

Ukrepi, zapisani v tem cilju se uresničujejo predvsem z zagotavljanjem trajnih, zadostnih in neodvisnih sredstev v okviru FIHO. Ta, kot je zapisano v 10. členu Odloka o ustanovitvi Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (Ur. l. RS, št. 9/1998), financira oziroma sofinancira:

- izvajanje posebnih socialnih programov in storitev invalidskih organizacij oziroma programov humanitarnih organizacij za reševanje socialnih stisk in težav oziroma reševanje socialnih potreb posameznikov,
- delovanje invalidskih oziroma humanitarnih organizacij,
- naložbe v osnovna sredstva invalidskih oziroma humanitarnih organizacij ter njihovo vzdrževanje.

⁴⁵ Uršič, C. Indeks kot koristen pripomoček: orientacijska ocena invalidskih organizacij o uresničevanju standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov v Sloveniji. *Pet* december 1998, letnik 9, št. 45-46, str. 35-38

⁴⁶ OZN, Resolucija 48/96

⁴⁷ Uradni list RS, št. 108/02

Fundacija je tako v letu 2007 za izvajanje programov, investicije in delovanje razporedila, invalidskim organizacijam 11,6 mio EUR⁴⁸.

V okviru javnih razpisov za socialno varstvene programe je MDDSZ zadeve v letu 2007 sofinanciralo 35 programov invalidskih organizacij v višini 448.098,75 EUR. Od tega 4 večletne programe Društvu študentov invalidov Slovenije, Društvu distrofikov Slovenije, Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije in YHD – Društvu za teorijo in kulturo hendikepa za programe osebne asistencije in 31 enoletnih programov.

S sprejetim Zakonom o spremembah zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije v letu 2007 se je zagotovila večja avtonomnost delovanja Sveta FIHO; preprečila se je kolizija v delovanju članov sveta in nadzornih teles, prejemnikov sredstev; zagotovila profesionalizacija direktorja in časovno omejene mandate posameznikov; zagotovil pa se je tudi poenostavljen ter zakonit postopek pri razdeljevanju sredstev, ki pa bo ohranil vse pravice prijaviteljev do prejema sklepov in možnost pritožbe na sklepe fundacij.

V javni razpravi so bili tudi drugi predpisi s področja prirejanja iger na srečo. Analize prihodkov obeh fundacij namreč kažejo – kot je tudi pojasnjeno v predlogu zakonov – da prihodki Fundacije za šport v primerjavi s FIHO naraščajo zaradi dogajanja v zadnjih letih na področju prirejanja klasičnih iger na srečo. Razlog je v naraščanju popularnosti športnih stav in drugih iger, ki jih prireja Športna loterija. Zato sta MDDSZ in NSIOS podpirala rešitve, ki bi zagotovile pravično delitev sredstev med obema fundacijama ob tem pa tudi zagotavljala večjo stabilnosti sredstev za invalidske, humanitarne in športne organizacije.

Kot primer dobre prakse na področju predpisov velja izpostaviti uveljavitev možnosti v 66. členu Zakona o dohodnini, da davčni zavezanec lahko uveljavlja znižanje davčne osnove za znesek izplačil v denarju in v naravi tudi za invalidske namene preko invalidskih organizacij.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so omenili pozitivne premike v smislu nadaljnjih korakov pri ohranjanju stabilnega vira financiranja invalidskih organizacij z avtonomnim upravljanjem s strani uporabnikov v obliki Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije. Istočasno pa je bila izražena skrb, da se bodo pretekli poskusi odvzemanja teh namenskih sredstev nadaljevali tudi v prihodnje. Ob tem pa opozarjali na nekatere ne dovolj premišljene aktivnosti – kot na primer pri določanju pridobitne in nepridobitne dejavnosti, katerega uresničevanje bi lahko imelo težke posledice za delovanje invalidskih organizacij.

Ocena uresničevanja enajstega cilja:

Standardna pravila OZN za izenačevanje možnosti invalidov⁴⁹ v 18. členu nedvoumno določajo zavezo državam, da »priznajo pravico organizacij invalidov, da predstavljajo invalide, ... priznavajo posvetovalno vlogo organizacij invalidov pri odločanju o invalidskih zadevah, ... vzpostavijo stalni dialog z organizacijami invalidov in zagotovijo njihovo sodelovanje pri oblikovanju vladne politike«. V Sloveniji imajo invalidske organizacije skoraj stoletno zgodovino. Kot prostovoljne ter neprofitne organizacije, ki delujejo kot društva v javnem interesu in jih ustanovijo invalidi in drugi posamezniki, ne uresničujejo samo v Standardnih pravilih poudarjene vloge, temveč so tudi nepogrešljivi dopolnilni del javne službe na tem področju. Invalidske organizacije izvajajo posebne socialne programe in storitve, utemeljene na značilnostih posameznih invalidnosti in pravnem ali družbenem

⁴⁸ Vir: <http://www.gov.si/fiho/teksti/raz2007.pdf>

⁴⁹ Resolucija št. 48/96

statusu invalidov. Poleg naštetih nalog opravljajo še vrsto drugih dejavnosti, ki prispevajo k polnovrednemu sodelovanju invalidov v družbenem življenju in jih namesto njih ne bi – in jih tudi ne bi mogel izvajati – nihče drug. Če upoštevamo, da je delež sredstev za denarne prejemke ali za plačilo storitev, ki imajo značaj socialnih pravic in se izplačujejo iz javnih sredstev omejen, postaja poslanstvo invalidskih organizacij še toliko pomembnejše! V letu 2007 je bil v javnosti, bolj kot veliko število izvedenih programov na nacionalni in lokalni ravni, odmevnejši odziv posameznih invalidov in ene njihove invalidske organizacije v zvezi z delitvijo sredstev ter premajhno podporo izvajanju njihovega programa osebne asistencije, ki je poglobitveni poseben socialni program te organizacije. Tako predstavljanje dela invalidskih organizacij oziroma invalidov, ki so aktivni v teh organizacijah, ni v dobro invalidom. Na to je opozoril tudi Svet Vlade Republike Slovenije za invalide (v nadaljevanju: Svet Vlade RS za invalide).

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Akcijski program v uvodu k dvanajstemu cilju izpostavlja, da so zaradi svoje specifične in različne invalidnosti, ki je posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar oziroma motenj v duševnem razvoju, invalidi še toliko bolj izpostavljeni različnim oblikam spolnega, psihičnega, verbalnega in fizičnega nasilja oziroma oblikam nehumanega ali ponižujočega ravnanja, kaznovanja, mučenja, izkoriščanja ali zlorab.

Cilj »odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi« vključuje enajst ukrepov. Kako so se uresničili prvi trije ukrepi: ozaveščanje invalidov, opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe in zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce, je pojasnjeno že pri uresničevanju prvega cilja Akcijskega programa.

Kot primer dobre prakse velja izpostaviti delovanje Društva gibalno oviranih invalidov Slovenije Vizija, ki izvaja program socialne preventive - nasilje nad gibalno oviranimi ženskami in psihosocialni in socialno zdravstveni program INKO za ženske. Oba programa sofinancira FIHO. FIHO je društvu v letu 2007 tudi zagotovila namenska sredstva za pričetek sofinanciranja nakupa varnega stanovanja za gibalno ovirane ženske.

Državni zbor Republike Slovenije je sprejel tudi dopolnitve Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO)⁵⁰ s katerim je v celoti prenesel v slovenski pravni red direktive Evropske unije s tega področja.

Invalidske organizacije v Sloveniji so aktivno sodelovale tudi pri evropskem zbiranju podpisov podpore evropskih državljanov za pričetek evropskega zakonodajnega postopka v smislu oblikovanja direktive EU komisije, katere namen je prepoved diskriminacije na podlagi invalidnosti. Zbiranje podpisov je potekalo v okviru 10. letnice delovanja Evropskega invalidskega foruma (European Disability Forum, v nadaljevanju: EDF) in NSIOS je kot njegov edini ter polnopravi član iz Slovenije zbral preko 69.200 podpisov slovenskih državljanov, ki niso podprli samo peticije EDF, ampak tudi peticijo za specifične pravice slovenskih invalidov. NSIOS je svojo nacionalno dolžnost zbrati 4.900 podpisov prekosil za 1.630 %, celotna akcija pa predstavlja zgodovinski prelom v delovanju civilne družbe v EU, saj je EDF dne 5.10.2007 podpredsednici EU Komisije Margareti Walhström predal 1.230.771 podpisov.

⁵⁰ Uradni list RS, št. [93/2007-UPB1](#)

Iz Dvanajstega letnega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2006⁵¹ (s poročilom za leto 2007 pripravljavci gradiva še ne razpolagajo) povzemamo, da je varuh opozoril na neenakopraven položaj slepe osebe v sodnem postopku⁵², na pritožbe invalidov v zvezi z delovanjem gospodarskih javnih služb⁵³, na težave s katerimi se soočajo invalidi v času brezposelnosti⁵⁴, na pobude v zvezi z ureditvijo statusa družinskega pomočnika⁵⁵. Varuh je tudi predstavil aktivnosti urada na področju izobraževanja na področju diskriminacije na podlagi starosti in invalidnosti⁵⁶.

Vprašanja povezana z diskriminacijo oziroma negativnimi pojavi na področju invalidskega varstva so obravnavali tudi Svet Vlade RS za invalide in pristojni odbor Državnega zbora Republike Slovenije.

Predstavniki NSIOS-a v komisiji so v okviru dvanajstega cilja opozorili na omejeno možnost uveljavljanja državljanских pravic v smislu pravice »voliti in biti voljen«⁵⁷, saj predpisane prilagoditve⁵⁸ po njihovi oceni niso v celoti izpolnjene. Ravno tako v zvezi z volitvami predstavniki NSIOS-a v komisiji opozarjajo na diskriminacijo predvsem gluhih in naglušnih oseb pri dostopnosti informacij v televizijskih kampanjah (televizijska soočenja brez tolmača, ponovitve oddaj brez podnapisov, ipd) oziroma zagotovitev tajnosti volitev (npr. da slepa oseba ne ve ali je v resnici obkroženo ime, ki ga je ona želela, ipd). Nadalje so predstavniki invalidov v komisiji opozorili na potrebo po dopolnitvi kazenskega zakonika, saj trenutno veljavni ne opredeljuje različnih oblik psihičnega nasilja nad invalidi, kot sta nadlegovanje ali zalezovanje. Na drugi strani pa zakon o prestajanju zaporne kazni ne predpisuje, da je potrebno zagotoviti ustrezne prostore za prestajanje zapornih kazni za različne skupine ter vrste invalidov. V smislu zaščite invalidov pred različnimi oblikami ter vrstami nasilja nad njimi je potrebno javno izpostaviti dejstvo, da niti obstoječe niti bodoče varne hiše za otroke oziroma ženske ne omogočajo nastanitev invalidnih žensk.

Ocena uresničevanja dvanajstega cilja:

Konvencija o pravicah invalidov jasno definira kaj je diskriminacija zaradi invalidnosti: »pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti z namenom ali posledico zmanjšanja ali izničitve enakovrednega priznavanja, uživanja ali uresničevanja vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Vključuje vse oblike diskriminacije, tudi odklonitev primerne prilagoditve«⁵⁹. Preprečevanje diskriminacije in zagotavljanje enakih možnosti je, kot smo zapisali že v uvodu poročila, ena izmed prednostnih tem slovenskega predsedovanja Evropski uniji. Tudi zaradi tega je v resoluciji o položaju invalidov v Evropski uniji⁶⁰ kar štirinajstkrat zapisana zahteva za odpravo oziroma preprečevanje vseh oblik

⁵¹ Vir: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP_2006_SLO.pdf,

⁵² Ravno tam, str. 62

⁵³ Ravno tam, str. 94

⁵⁴ Ravno tam, str. 101

⁵⁵ Ravno tam, str. 104

⁵⁶ Ravno tam, str. 129

⁵⁷ Ustava Republike Slovenije, 43. člen

⁵⁸ [Zakon o volitvah v državni zbor \(ZVDZ-UPB1\), Uradni list RS, št. 109/2006](#)

⁵⁹ Konvencija OZN o pravicah invalidov, 2. člen

⁶⁰ Resolucija Sveta Evropske unije in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta z dne 17. marca 2008 o položaju invalidov v Evropski uniji, Uradni list EU, 2008/C75/01

diskriminacije invalidov. Slovenija je v letu 2007 dopolnila zakonodajo s tega področja in pripravila Zakon o izenačevanju možnosti invalidov. Državni zbor je na 37. seji dne 2. aprila 2008 ratificiral Konvencijo o pravicah invalidov. Na formalni ravni torej vlada dosledno sledi usmeritvam / obvezam iz mednarodnih in nacionalnih dokumentov – o tem se poroča pri uresničevanju posameznih ciljev Akcijskega programa. Žal pa ostaja ob tem tudi realnost, da ukrepi, zapisani v dvanajstem cilju tudi do leta 2013 ne bodo v celoti neuresničeni – zato ostaja temeljni cilj in ključna prioriteta Akcijskega programa zagotavljanje enakih možnosti in preprečevanje diskriminacije invalidov temelj vseh politik in ukrepov. V letu 2008, ki je volilno leto za Državni zbor Republike Slovenije, pa bo ponovno treba dosledno zagotavljati uresničevanje zakonskih določil., za kar je posebej odgovorna Državna volilna komisija.

PRILOGA:

Povzetek poročila Statističnega urada Republike Slovenije

Dolgoročna strategija EU za aktivno vključevanje invalidov v vsa področja življenja in delovanja je osredotočena na akcijski načrt o invalidnosti in na evropsko strategijo za invalidnost (2004 – 2010); oba omenjena dokumenta Evropski uniji omogočata, da se uspešno spoprime z nenehno spreminjajočim se socialnim in gospodarskim okoljem. Evropska komisija objavi vsaki dve leti poročilo o splošnem položaju invalidov; to poročilo je osnova za opredeljevanje nujnih ali prednostnih nalog na tem področju v prihajajočem obdobju, državam članicam EU in interesnim skupinam pa nudi tudi smernice pri oblikovanju nacionalnih politik na področju invalidnosti.

V obdobju 2006–2007 pa je bila osrednja pozornost namenjena naslednjim nalogam:

- zaposlovanju invalidov (spodbujanju invalidov, da se zaposlijo ali da zadržijo zaposlitev in v njej napredujejo),
- zagotavljanju dostopa do kakovostnih storitev oskrbe in podpore,
- spodbujanju dostopnosti do blaga in storitev,
- povečanju analitične zmogljivosti EU v zvezi s statistiko invalidnosti⁶¹.

V uresničevanje naštetih ciljev in ukrepov, zastavljenih v omenjenem Akcijskem programu za invalide, je bil v letu 2007 na svoj način vključen tudi Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: SURS), in sicer s statističnim spremljanjem nekaterih pojavov ter z zbiranjem podatkov in informacij, ki so vsebinsko povezani tudi s problematiko invalidov in invalidnosti, ter z obveščanjem javnosti o izsledkih svojih raziskovanj s tega področja. V nadaljevanju so opisane dejavnosti in izdelki SURS-a, ki so vsebinsko povezani z omenjenim programom in s katerimi je urad v letu 2007 posredno prispeval k uresničevanju ciljev, zastavljenih v tem programu:

- A. SURS je tudi v letu 2007 spremljal nekatere pojave oz. zbiral in objavil informacije in podatke, ki so vsebinsko povezani tudi s problematiko invalidov in invalidnosti (invalidi vključno z vojnimi invalidi, delovni invalidi, invalidska podjetja, uživalci pravic invalidskega zavarovanja, oskrbovanci domov za starejše, varstveno-delovnih centrov ipd.), in to tako, kot je predvideno v Letnem programu statističnih raziskovanj za 2007.⁶² Tako sicer ni neposredno uresničeval ciljev oz. posameznih ukrepov, določenih v Akcijskem načrtu za invalide, pač pa je različnim nosilcem teh nalog omogočil morebitne potrebne informacije in podatke, potrebne za njihovo delo.
- B. SURS javnost redno obvešča tudi o izsledkih svojih statističnih raziskovanj, in sicer z objavljanjem v svojih rednih izdajah in na spletni strani SURS-a (<http://www.stat.si>) ter na tiskovnih konferencah. Izsledki za tu obravnavano področje so v rednih izdajah večinoma objavljeni v poglavjih z oznako »socialna zaščita«.

⁶¹Vključevanje invalidov. Evropska strategija enakih možnosti.

http://ec.europa.eu/employment_social/index/leaflet_sl.pdf/

⁶² Ta statistična raziskovanja se izvajajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Razvrščena so med redne in razvojne naloge in jih izvajajo v okviru dejavnosti državne statistike Statistični urad Republike Slovenije in njeni pooblašteni izvajalci: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Banka Slovenije, Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ministrstvo za finance, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije.

V letu 2007 so bili ti podatki objavljeni v naslednjih publikacijah urada:

- Statistični letopis 2007, v poglavjih 6 - Izobraževanje in 10 - Socialna zaščita;
- v zbirki Statistične informacije v naslednjih številkah:
 1. [Zavodi, domovi in druge ustanove za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, Slovenija, 2006](#), 9. julij 2007, št. 4;
 2. [Osnovnošolsko izobraževanje mladine in odraslih v Sloveniji ob koncu šolskega leta 2005/2006 in na začetku šolskega leta 2006/2007](#), 9. julij 2007, št. 49;
 3. [Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2006/2007](#), 28. julij 2007, št. 43
 4. [Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2006](#), 11. oktober 2007, št. 69;
 5. [Denarne socialne pomoči, podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidov ter uporabniki in socialnovarstvene storitve centrov za socialno delo, 2006](#), 6. december 2007, št. 77;
- Slovenija v številkah 2007, poglavje Socialna zaščita;
- Slovenske regije v številkah 2007, poglavje Socialna zaščita;
- Statistični portret Slovenije v EU 2007, poglavje Socialna zaščita;
- Brošura: Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji, 53 str.;
- Brošura: Dejstva o moških in ženskah v Sloveniji, 53 str.;
- spletna novica: Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji. 18. dec. 2007.

Poleg rednega, že utečenega zagotavljanja teh podatkov javnosti se je SURS v letu 2007 v svojih prizadevanjih na tem področju posebej osredinil na pripravo in objavo že omenjene brošure z naslovom Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji, in to v dveh jezikovnih različicah, v slovenščini in angleščini. Obe sta uporabnikom na voljo tudi v elektronski obliki, in sicer na spletnem naslovu SURS:

<http://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf> (slovenski jezik)

in <http://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-ANG.pdf> (angleški jezik).

C. V letu 2007 je v zvezi z medresorskim usklajevanjem Uredbe o spremembi uredbe o standardni klasifikaciji dejavnosti 2008 na SURS prišlo do spremembe strukture klasifikacije in bo nova različica uredbe o standardni klasifikaciji dejavnosti 2008 vsebovala tudi poseben podrazred za invalidska podjetja 88.101 in podrazred za invalidske organizacije